

Selles numbris algawad uued huwitawad ja põnewad romaanid.

6
MÄ
BER
6

ROMAAN

No

1

Luuletaja H. Wisnapuu.

SP
7592

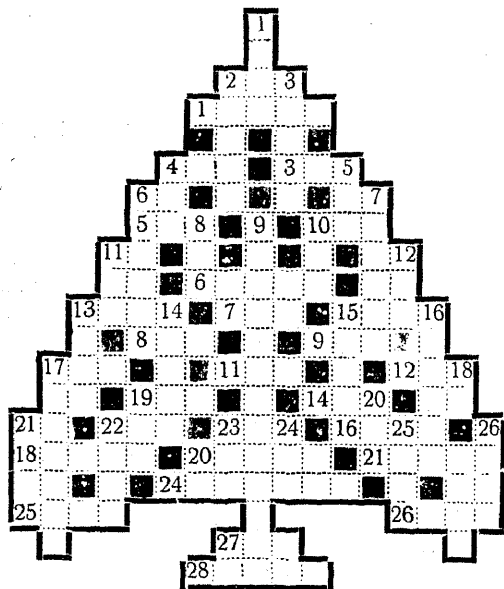
KIRJASTUS-OSAÜHISUS "ARENG"
TALLINN, 1929. A. VIII. AASTAKÄIK

Hind 40 senti.

Hindmõistus

Nr. 1 (163).

Ristsõnademõistus
Seadnud **And. Janson.**

Sõnade tähendus

Ülaalt alla:

1. Nüüd suures hädas.
2. Meesterahwanime.
3. Maitseaine.
4. Elektri woolu takistumõõt.
5. Hispaania aadlite tiitel.
6. Keemiaaine.
7. Saar India okeanis, (Sunda saarestikus.)
8. Kloostriülem.
9. Walitsusasutus.
10. Hulkade hinge lohutus.
11. Kõlbmatu maa.
12. Norra kirjanik.
13. Kojameeste tööriist.
14. On igas suuremas äris.

15. Rohutaim.
16. Häwitab wilja põllul.
17. Tähtis Rooma ajalookirjutaja.
18. Kaasas kantew ohutis, mis õnnetuse eest kaitseb.
19. Koht, paik.
20. Sõude abinõu.
21. Suur, lai.
22. Kõrswili.
23. Hoone, panipaik.
24. Muistne jumalus.
25. Ioonistuse abinõu.
26. Üks pahedest.

Pahemalt paremale:

1. Eesti maalikunstnik.
2. Üks M. Metsanurga teostest.
3. Asub maja ümbruses.
4. Eesti kirjanik.
5. Mitte wõoras.
6. Mida wali tuul talwel tekitab.
7. Koi.
8. Wald Harjumaal.
9. Lind
10. Meesterahwa nime.
11. Jõgi kesk Wenemaal.
12. Mida suwel taewas peale päikse loojenemist nähakse.
13. Kuulub hobuse rakmete hulka.
14. Naesterahwa nime piiblis
15. Tähtis elund inimkehas.
16. Meesterahwa nime piiblis.
17. Lind.
18. Eesti kirjanik.
19. Wankri osa.
20. Tähtis tegelane Eesti wabadussõjas.
21. Alew Põhja Eestis.
22. Jagu terwest.
23. Naesterahwa nime.
24. Öine walwesalk.
25. Tähtis tööstusraioon Saksamaal.
26. Eesti helilooja.
27. Mis naistel tähtis.
28. Tuletegemise koht, ase.

Lahendused tulewad saata „Romaani“ talitusele Tallinn, märgusõna all „**Hindmõistatus lahendus**“ kuni 12. weebuarini 1929 a. Lahendusi võib saata mitu ühes ümbrikus ehk panna „Romaani“ talituse (Müüriwahe t. 16) sissekäigu juures (trepikojas) asuvasse kirjakasti. Lahendajate nimed awaldatakse „Romaan“ nr. 5. (167).

Õigete lahenduste saatjate wahel loosimiseks annetus shokolaadi wabrik „Kawe“ uue aasta kingina:

1. 5 naela shokoladi;
2. 3 „ „
3. 2 „ „

Loosimine on 15. weebuaril s. a. kell 1/2 3 p.l. talituse ruumes, Müüriwahe, 16, millest palutakse lahendajaid wõtta osa.

„Romaani“ talitus.

Tellimishind 1929. aastal: 1/4 aastas Kr. 7.50; 1/2 aastas Kr. 4.00; 1/3 a. Kr. 2.25; 2 kuus 1.60.

Romaan

Ilmub kaks korda kuus.

SISU: Zane Grey: Wiimse meheni. — Rudolf Blaumann: Äike. — Paul Grabein: Kummalised lood. — Erik Lorensen: Kuninganna ootab. — H. Wühner: Ära rända. — Joseph Delmont: Tänaval. — H. Wühner: Läbi rägastiku. — R. v. Volkmann-Leander: Taewast ja põrgust. — W. Müller: Sinu hing. — Rikkus wanal ajal. — Ed. Wöhrmann: Ärge söidelge. — Kurt Martin: Prokuröri tütar. — Tött ja nalja.

Nr. 1 (163)

Jaanuar 1929

VIII aastakäik.

Wiimse meheni.

Ameerika kirjaniku Zane Grey romaani.

1

Esimese peatükki.

Päewapikune sõit üle äkki tõusma ja tolmuse ja kiirga maakohta oli lõpetatud ja Jean Isbel wallandas pakid sadula küljest, et seedrimetsa serwal laagrit üles lüüa, kus wäike, märgine orukuristik, mis oli ümbritsetud leppadest ja paplitest, töötas wett ja rohku.

Ta loomad olid wäsinud, criti hobueesel, kes oli kannud rasket koormat, ja kergenduse ohkega põlmitasid nad maha ning wäherdasid tolmus. Jean tundis isegi teatamat kergendust, kui ta ratsasaapad jalast tõmbas. Ta polnud harjunud kuumade, tolmuste, heredate päewadega kõrbeaastikus. Siis heitis ta pikali wäike, selgelt woolawa allika kalbale, mis woolas üle punaste kiwide, ja jõi januselt. Wesi oli jahed, kuid tal oli teraw maitse, mis talle ei meeldinud. Sestsaadik kui ta Oregonist oli lahkunud, polnud ta enam joonud selget, külma, magebat wett; ja ta tundis pindust selle järele sama palju, kui palju ta tundis igatsust suurte, warjukate, armastatud metsade järele. See metsik, lõpmatu Arizona näis olevat loodud, et tas wgemu äratada.

Miipea kui ta oli täitnud töö, mis oli wajalik laagri tegemiseks, tuli ta juba hämarik ja kojoodid hakkasid huluma. Jean kuulatas seda ja jaheda tuule jahinat seedrites teatama rahuldustundega; need üfifikud häälikud kolafid

nii koduselt. Seedripund hakkasid hoogsalt põlema ja nende suitsulõhn täitis teda uue mõnuga.

"Eht elan weel selleni, et Arizona mulle hakkab meeldima," sofistatas ta pool waljult enese ette. "Kuid mul on neetud igatsus kasfede ja tumeroheliste metsade järele. Mu werez peitub indiaanlane. . . Ükskõik, isa wajas mind wäga ja ma siit wist enam ei pääse."

Ta wiskas mõned seedriokjad tulle ja awas selle walguses isa kirja; ta tahtis seda weel kord lugeda, lootes, et imelikust siifust nüüd ehk paremini aru saab. Kiri oli olnud teel kaks kuud, ta oli rännanud postiga ja raubteega, siis laewaga ja lõpuks hobusepostiga. Kiri, mis oli pliiatiga kirjutatud, pliiatiga wanast arweraamatust wälja tõmmatud lehele, oleks olnud raske lugeda, kuigi käekiri weidi selgem oleks olnud.

"Isa käekiri on alati olnud halb, kuid ma pole seda weel ialgi farnasena näinud," ütles Jean waljult mõteldes.

Grass Valley, Arizona.

Mu poeg Jean, tule koju. Siin on su elukoht ja siin wajatakse sind. Kui lahkusime Oregonist, mõtlesime kõik, et sa kaua enese peale oodata ei lafe. Kuid sellest on möödunud aastaid. Ma lähen wanaks, mu poeg, ja sa oled alati mu tublim poiss olnud. Sa farnaned emale ja su wenna Bill ja Guy, on minule far-

nafed. See on punane ja wälge meri. Sinus on meidi indiaanlase werd, Jean, ja seda ma nüüd just wajangi. Olen rikas karja ja hobuste poolest, ja mu aasad on parimad, mis iialgi näinud. Wiimase ajal oleme karjaloomi kaotanud. Kuid see pole kõik ja mitte kõige hullum; lambakaswatajad tulid Tontosse ja ajawad lambad Grass Valley karjamaadele. Karjaomanikud ja lammaste omanikud ei wõi sel maal kõrwuti elada. Meie ees seisawad halvad ajad. Heida kõik kõrwale, mis praegu teed, ja waata, et weel fewadel meie juures oled. Palun siid, wõta mõned revolwrid ja suurem hull padroneid kaasa. Ja warja nad oma pakkide wahel. Kui tulid Tontosse ja sulle keegi juhtub wastu, siis räägi wähe, waid kuulda parem pealt. Ja lõpuks, mu poeg, ära lasse end Oregonis kinni pidada. Kui sul on armsam, too ta kaasa.

Südamlikud terwitused isalt

Gaston Isbel.

Jean mõtles selle kirja üle järele. Mõteldes mälestusele, mis oli tal ta enefeteadlikult isalt, mõjus kiri üllatawalt ja isegi teatawal määralt ehmatawalt. Nädalaid kestnud ränna ja nädalaid kestnud juurdlemine polnud aidanud teda, et ridade wahelt peitumat mõtet kinni wõtta.

„Jah, isa lähed wanaks,“ ütles Jean. „Ta on wist juba üle kuuekümnne. Ta on siis rikas, kuid kaotab loomi ja lambad ahwardawad teda ta omandusest ilma jätta. Talt on wist küll warastatud, kuid selles pole süüdi lambaomanikud.“

Ornus, mille äratas mõte isa peale Jeanis, kadus külma, järelemõtlitu tõsiduse ees, mis haaras teda igakord, kui oma isa kirja läbi luges. Tume laine näis läbi ta soonte woolawat, ja mõnikord tundis ta selle kaswawat soojust ja hoogu. See tundmus tegi teda rahutuks, andis talle enefeteadwuse, mis oli wastukõlas ta muretu, waba ja unistawa loomuga. Teda ei hoidnud Oregonis mingisugused sidemed peale armastuse juurte, waiwfete metsade ja kohisewate jõgede wastu; ja see armastus seisis ühenduses ta pehmema loomuga. Polnud kerge end lahti kiskuda. Ja kogu tee — laewaga mööda kallast San Diegosse, posthobustega üle Sierra Madre'i ja iska edasi kuni sihtpunktini hobusefabulaa — oli ta tunnud, et see rahulik, õnnelik Mina oli kadumas, kuna tundmata tume Mina oma ahwardawate wõimalustega tas wõimule pääses.

Salbei ja seedrite tugew lõhn puhus laagritule suitsuga taht üle; ta määsis end tihedamini tekkidesse ja kõik ümberringi näis ta mõtted uniselt tegevat.

Õnnetu hääruuses ärkas ta, heitis teid kõrwale, tõmbas saapad jalga ja algas päewa

imelikult usinusega, mis töotawat tulewikku lähemale tooks.

Walge, krudisew jääford ja loikaw õhkfundisid tegemusele, tuletasid talle meele Oregoni ja polnud ometi samad nagu seal. Ta tundis lõbusust, nagu tugewa, magusa weini mõjul. Ta hobune ja ta hobuees, teda olid wärskendanud wäikeste orukuristikute rohi ja wesi, olid üle öö tublisti kosunud. Jean istus sadulasse ja ratsutas seedrimetsa pimedusse, rõõmus, et lõpuks ometi lageda maa lõpmatud penikoormad selja taga olid.

Tee, mida ta jättas, näis olemat harwa kasutatud. Ta wiis, otustades wäheste juhtnöbriide järele, mis Jean oli saanud wiimases asunduses, otsekõhe n. n. Kinni juure ja sealt wõis näha Grass Valley'd oru sügawuses. Maa tõus oli nii aeglase ja waewalt märgatav, et seda ainult pikematel, wabadel kohtadel oli märgata. Kuid taimekaswu iseloom näitas Jeanile, et ta ühtesoodu ülespoole ronis. Harwad, madalad, karwased seedrid kadusid ja nende asemel ilmusid tumedamad, rohelistamad ja tihedamad eksemplarid ning neile järgnesid kõrged, tiheda lehestikuga kaetud, roheliste marjabega puud. Salbei ja rohi awaramatel aasadel kaswasid lõpjakamalt. Siis tulid pinonid ja nende all kaswas plekiline kadakas. Jean terwitas esimeest mända tugewa lõõgiga puu kortsulisele koorele. See oli wäike madalmand, mis wõitles waewaselt oma elu eest. Järgmine oli juba weidi suurem, siis tuli terve rühm ja lõpuks paistis igal pool mändide tüved üle madalamate puude. Määniokaste lõhn segas end teiste kuwade lõhnadega, mis täitsid õhku. Madal mets näis kudur, erandiks olid ainult niisked kuristikud ja maa sihtidel oli kaetud päikesest pleegitud rohuga. Jeani pilgud otisid orawaid, linde, hirwesid wõi teisi elawaid olemusi. See näis olemat kuw elanikkudeta mets. Lõuna ajal puhkas Jean tiigi ääres, mis oli tekkunud nähtawasti sulanud lumest, ja jootis loomi. Ta nägi poris wanu metsloomade ja hiiglalindude jälgesid, mida ta ei tunnud; ta otustas, et need wist olid metsikute kalkunite omad.

Selle tiigi juures hargnes tee. Jeanil polnud aimdust, kuhu ta pidi pöörama. „Arwan, et see on ükskõik,“ ütles ta ja tahtis uuesti sadulasse istuda. Ta hobune ajas kõrwad fikki ja waatas tagasi suunas, kust nad olid tulnud. Siis kuulis Jean kapijade plaginat ja filmas warsti ratsanikku.

Jean tegi, nagu tahaks ta sadulast kõwemini kinni tõmmata, kuna ta üle hobuse selja lähemale tulewat wõkraft uuris. Mees istus uhkelt sadulasse; ta oli piff, kuwetu, kandis hiiglasuurit musta sombrero't ja määrdunud punast kaela-

rätti. Ta tuli aeglaselt lähemale ja peatas Jeani mitu sammu eemal.

„Haloo, mõõras!“ hüüdis ta karedalt.

„Haloo ise!“ vastas Jean. Ta tundis tahtmatult selles kokkupuutumises sügavamad tähendusi. Veel ialgi polnud teravamad filmad Jeani ja ta patte nurinud. Mõõral oli tolmukarwa kuuma päikesest pruuniks põlenud nägu, piff, kuivetu ja wali, hiiglasuured blond murrud, mis marjasid ta suud, ja filmad täis läbitungivat jõudu. Wähesed waljud kogemused Vääne olus olid sellest mehest mõõdunud; siiski polnud ta wana, otsustades aastate järele. Kui ta sadulast maha tuli, nägi Jean, et ta isegi arizonlase jaoks piff oli.

„Leidisin tagapool Teie jäljed“ ütles ta, kuna ta sadulat forraldas ja siis hobust jootis. „Kuhu?“

„Arwan, et olen efsinud. Olen mõõras selles ümbruskonnas.“

„Kindlasti. Seda on näha jälgedest ja Teie laagrist. Ho, ja kuhu Te minna tahtsite, enne kui ära efsite?“

Küsimus kõlas jahedalt, kuivalt; Jean tundis, et selles puudus igasugune sõbralikkus või lahtsus.

„Grass Valley'sse. Mu nimi on Jabel,“ vastas teine lühidalt.

Ratsanik õiendas oma joowa ratsu ümber ja pani sellele rauad suhu tagasi; siis kargas ta hooga sadulasse.

„Teadsin, et olete Jean Jabel,“ ütles ta. „Kogu ilm Tontos on kuulnud, et wana Grass Jabel pojale järele saatnud.“

„Ah, mispärast Te siis küsitate?“ vastas Jean awameelselt.

„Tahtsin näha, mis Te ütlete.“

„Ah nii? Hea küll. Mulle on aga kaunis ükskõik, mis Teie ütlete.“

Pilgud waatasid pilkudesse ja igaüks mõõdis teist tummas mõtlushimuis.

„Muidugi, muidugi,“ vastas ratsanik.

Ta kõne oli aeglane ja ta pikkade, pruunide käte liigutused, kui wõttis paberossi westitasust, pidasid takti sõnadega. „Et Te olete üks Jabelitest, siis ütlen, mis mul ütelda on, kas see Teile sobib või mitte. Mu nimi on Colter ja ma olen lambakarja omanik, mille üle wihasstab Grass Jabel.“

„Colter. Wäga rõõmustaw. Ja ma usun, kes mu isa wihasstab, wihasstab ka mind.“

„Kindlasti. Muidu poleks Te Jabel,“ vastas Colter wihasse, wäitese naeruga. „Pole raske näha, et Te pole veel kohanud meest Tonto orust. Noh, tahan Teile jutustada, et Teie isa Greavesi poes nagu wana naine on lobijenud. Riitleb, kuidas Teie wõitlete ja püs-

siit lasete ja kuidas Teie hobuse- ja meestejälgi üles leiate! Riitleb, kuidas Teie kõik lambakarjade omanikud Rimil tagasi kihutafsite. . . Ja seda ütlen Teile ainult, et teaksite, kuidas lood on. Me tuhame Grass Valley's lambaid kaswataba.“

„Ah! Ja kes on meie?“ küsis ta lühidalt.

„Meie? Lambakarjade omanikud, kellel on Rim Black Butest kuni Apashimaani karjamaaks.“

„Olen mõõras Arizonas, Colter,“ ütles Jean aeglaselt. „Tean wähe lambapidamisest. Ma ei wõi parata, kui mu isa minuga hooberud. Kuid ükskõik; kui tal on õigus teie lambakarjade omanikkude suhtes, siis teen kõik, mis wõin, et ta hooplemist tõeks teha.“

„Mõistan. Jah, meie mõistame ükssteist ja see on suur kergendus. Teatage oma isale, mis ma ütlesin,“ vastas Colter, kuna ta hobuse pööras pahemale. „Teie, mis wiib lõunasse, on Teie oma. Kui tulete Rimile, näete orus lagendat kohta. See on Grass Valley.“

Ta sõitis minema metsjade sibilis ja kadus warsti filmist. Jean nõjatas järelmõttlikult hobuse najal. Näis olewat raske selle Colteriga hakkama saada, mitte ta wäljakutsuwa ülespidamise pärast, waid selle arusaamatu waeuilikkuse tõttu, mis taht näis hooawat. Colteril olid waljud näojooned, salajane piff ja häälekõla, mis Jean oli leidnud ainult autute meeste juures. Isegi kui Jean karjaoanikkude ja lamaste omanikkude wihawaenust midagi poleks teadnud, kui ta poleks kuulnud oma isa tülidest nende wiimastega ja Colterit ainult kohanud oleks, et temaga pillu ja terwitust wahetada, poleks ta siiski soodsa mulje saanud.

„Hei ho!“ õhkas noor mees. „Jumalaga jahipidamine ja kalastamine! Wanamees annab mulle mehetöö.“

Metskalkunite kisa äratas Jeani järgmisel hommikul: „Tshag — a — tshag, tshag — a — tshag.“ Polnud suur wähe metsiku ja koduse kalkuni kisa wahel. Jean tõusis, haaras püssi ja astus hämariku halli pimedusse, et kalkuneid üles otsida. Kuid oli weel liig pine ja kui lõpuks ilmus päewawalguis, näisid nad olewat kadunud. Hobueesel oli laagrist kaunis kaugele eemaldunud; kestis mõni aeg, kuni Jean ta leidis; ja eine keetmine ning asjade kokkupanek tegid, et Jean kaunis hilja rändamist wõis jatkata. Oma pika reisi wiimasel osal lödwenes ta argus. Ta oli wäsinud kiirest ratsutamisest; wabeldus peale raskeid nädalaid heredas päikeses ja tolmukandwas tuules selles armjalt jahedas, tumerohelises metsas oli talle meele järele; ta tahtis mõnuga warjulisel teel wiibida. Rimile jõuaks ta weel täna.

Mõne aja pärast kaotas ta tee, mida polnud tunda haruldase tarvituse tagajärjel. Tegemise ajalt ratsutas Jean mõnest wanaast, wanaast rajast üle ja kui ta sügawamale metsa tungis, paistis igal niiskel või tolmusel kohal kalkuni, hirwe ja karu jäljed. Warsti tõusis talle läbitungiw lambalõhn ninasse ja mõned minutid hiljem leidis ta lambakarja jäljed. Jälgede wälumise järele otsustas Jean, et kari päew warem jüt läbi oli läinud.

Tas ärkas arusaamatu antipaatia. Kindlasti, ta oli ette walmistatud lambaid wihkama, ja just sellepärast oli see arusaamatu. Kari oli laia, tihja te e tallanud, mil polnud näha ei rohku ega lilli. Kus lambad sõid, häwitafid nad rohu. Ja see asjaolu ärataski Jeanis wastumeelsuse.

Tund hiljem ratsutas ta mäeharjale, kus kaswas noor rohi ja õitfised kewadelilled. Männad seisid üksteisest kaugel; tugewad tammed ulatusid wälja metsade rohelistest müürist. Kaugel, puude taga, läikis walge lumi nagu woolaw jõgi.

Jean kuulis kellade muusikaalset kõla ja lamaste määgimist ning tallede tasast, pehmet häälitsemist. Kui ta neile häätele wastu ratsutas, jooksis tammikust koer wälja ja hakkas haukuma. Jean häistis laagritule suitsu ja warsti tuli nähtamale sinine jannas ja wäike teraw telk. Tammiku taga leidis Jean noore mehhiikanlase, kes kandis karabiini. Poisil oli pruunikas, meeldiw nägu ja ta wastas Jeani hüütele „Buenas dias.“ Jean mõistis ainult wähe Hispaania keelt ja wastuseks oma lihtsatele küsimustele ei kuulnud muud, kui et poisil polnud ühti — ja et oli „poegimise“ aeg.

See wiimane asjaolu uulutas end waljult. Mets näis täidetud kaeblikust määgimisest. Saagri ümber, mäejalal, sihtidel ja igalpool olid lambad. Mõned neist sõid rohku; paljud lamafid maas; suurem osa oli emalambaid, kes imetafid walgeid, willaseid, wäikeseid, tuigerdawaid tallekese.

Jean astus sadulast ja juhtis hobuse laagri poole, kus lootis leida teist ja wanemat mehhiikanlast, kellelt võiks teateid saada. Poisil saatis teda. Sinna ei kostnud lamaste kaeblik häälitsemine mitte nii waljult.

„Gallool“ hüüdis Jean rõõmsalt, kui lähenes telkidele. Ta lasti päitfised kukkuda, läks aeglaselt edasi. Siis tussatas ta häälekõlast, mis ei tulnud telgist.

„Tere hommikut, wõõras.“

Neiu astus männi tagant wälja. Ta kandis püksi. Ta nägu oli tumepunane, kuid ta polnud mehhiiklane. See asjaolu ja äkiline

wendumus, et neiu teda juba pikemat aega oli waadelnud, rõõwisid Jeani tasakaalu.

„Andeks — mis,“ kogeles ta, „ma ei wõdanud; — daami näha. . . Dotafin Rimi — olen weidi efsinud — ja arwafin, et leian lambakarjase, kes mind õigele teele juhatab.“

Kuna ta kõneles, näis talle, nagu kaoks põnew ilme neiu näolt; ja ühtlasi kadus kerge waenulikkus, mida ta oli tunnud.

„Tahan seda heameelega teha,“ ütles neiu.

„Tänan, mis. Müüd on mul kergem. Ja tee San Diegost on pikk. Pikk ja tolmune!“

„San Diegol Te tulete rannalt?“

„Jah.“

Jean oli neiu filmates sombreero peast wõtnud ja hoidis seda ifta weel, wõib olla weidi alandlikult, käes. See shest näis neiu tähelepanu äratawat.

„Pange kübar pähe, mees. . . Ma ei mäleta, et iialgi keegi minu ees kübara oleks maha wõtnud.“ Ta naeris tasafelt, milles se-gunes üllatus ja awameelsus wähesel kibedusega.

Jean istus maha, seljaga männa wastu, pani sombreero enese kõrwale ja waatas neiuile otse filmadesse, tundes imelist uudishimu, nagu tahaks ta lähemal waatlusel esimest, kiiret muljet teestada. Kui ta kofkupuutumises Colteriga oli olnud sügawam tähendus, siis weel rohkem selles kofkusaamises. Tüdruk istus raintud puutüwe ees, poolenisti sellele toetades, wäike karabiin põlwehel. Ta waatas Jeanile kindlalt, uuriwalt otfa ja sarnast pilku polnud Jean weel näinud. Ta filmad oli lai omaal, selged ja kindlad, salajate mõtete warjud heljusid nende sinistes sügawustes. Nad näisid Jeanist läbi waatawat ja ta oli esimene, kes löi filmad maha. Ja nüüd alles nägi ta neiu jämedat kuube kodusest lõngast, tugewaid, ümarikke, pruune, paljaid sääri, mis paistisid mõni toll kuue alt ja tugewaid, ära kantud mokasfiine, mis ei warjanud ta ulustasti wormitud jalgu. Ükki tõmbas ta oma katmatud sääred ja habades kingades wäikesed jalad kuue alla. Kui Jean jälle üles waatas, nägi ta neiu nägu poolenisti profiilis ja punast täppi ta pale kuldseel pinnal. Neiu häbelikkus tõstis ta selle metsmaa kalgist, metsikut raamist wälja. Ta muutis ta hingeliku tasakaalu. Ta pehmen-das uudishimulikku, kartmatut, jultunut, peaaegu julget ilmet, mida Jean oli näinud neiu filmades.

„Te olete wist Tehhasest,“ ütles Jean.

„Kindlasti,“ wastas neiu tehhaslaste pikal-dasel wiisil. Tal oli meeldiwa kolaga lõnariikide inimeste hää. „Kuidas Te selle peale tulete?“

„Keegi ei wõi selles efsida. Maakohas, kuf

tulen, leidus hull pioneere wanaft riigist ühe tähega. Ja kui ma järele mõtlen, ei kuule ma midagi suurema heameelega kui Tehhase tüdrukut.

„Olete neid palju tunnud?“ Neiu pööras jälle Jeani poole.

„Arwan nii — kaunis palju.“

„Ja kas käisite nendega?“

„Kas käisin? Te armate wist, kas neid armastasin? Noh, usun küll, weidi,“ naeris Jean.

„Mõnikord pühapäeval mõi pühade ajal mõnel pool ja mõnikord mõni ratsasõit.“

„See seletab kõik,“ ütles neiu järelnõtkikult.

„Mis?“

„Et olete gentleman,“ wastas neiu rõhuga.

„Oh, ma pole seda unustanud. Mul oli Tehhases sõpru. . . Sellest on kolm aastat mööda. Nimelt kolm aastat. Kolm wiletsat aastat selles neetud maas!“

Siis hammustas ta huultele, nähtawasti sellesse, et järgnema, tahtmatuid ülestunnistusi mõra ees tagasi pidada. Ja see wäike liigutus juhtis Jeani tähelepanu ta suule. See oli ilus kuju ja wärwi poolest, kuid ei warjanud teatawat kurbust ja kibedust. Nüüd muutus Jeanile kogu silme ees hele punane nägu. Ta nägi, et see oli noor, täis tagasihoidud kirge ja et tas peitus wõim, mida ta hakkas tundma.

„Ho, ma usun, Te meelitate,“ ütles ta, lootes et neiu wabastub kohmetusest. „Olen ainult lihtne jahimees ja kalur — puuraiuja ja jälgedeotsija. Pole ialgi nii palju koolis käinud, kui olete wajanud, — ja ialgi nii kenade neitude seltsis olnud nagu Teie.“

„Olen ma kena?“ küsis neiu kiirelt.

„Muidugi,“ wastas ta.

„Neis räbalates,“ hüüdis neiu äkki leegitsewa firega, nii et Jean peaaegu kohkus. „Waadake auksel!“ Neiu näitas talle lõhesid ja kulumud kohti oma nahkse pluusi warrukatel, mille läbi paistis ümarid, pruun käewars. „Õmblen, kui mul on midagi õmmelda. . . Waadake mu kuube — must räbal. Ja mul on weel ainult üks — waadake!“ Jälle wärwis tasane puna neiu pälesid. Kuid ka häbi ei wõinud ta ägedat pahameelt enam tagasi hoida. Kawa tagasihoidud kibedus näis nüüd ilmsiks tulewat. Ta tõstis karkise kuue kiirelt põlwedeni. „Pole sükki! Pole kingi! . . . Kuidas mõib neiu kena olla, kui tal pole kanda puhtaid, korrapäraseid naiseriideid?“

„Ah, Te effite, mis,“ ütles Jean peaaegu ägedalt. „Riiete ja naistega pole lugu nii lihtne. Suurem osa naistest armastab ilusaid asju kanda ja usub, et kuna riided nad ilusamaks teewad, et nad siis kenamad mõi paremad on; kuid see kõik on rumalus. Te mõite — just sama

kena olla, — jah, Te olete just sama kena ja peen — ja nii mõne mehe silmis, kui Te seda isegi ei tea, palju weetlemam.“

„Wõõras, Te peate mu tuju wabandama, — et pidasin end niimõisi ülewal,“ wastas tüdruk meelekindlusega. „See polnud kena — et mitte rohkem öelda. Ja ma ei taha, et keegi minust paremini mõtleks, kui seda olen ära teeninud. Mu emal suri Tehhases. Ning ma olen sestsaadik elanud sel meelikul maal — aimus neiu tooreste meeste hulgas. Ja täna, mil kohtajime, näen alles, misjuguine selts see on — ja mis mulle tehakse.“

Jean surus alla oma uudishimu ja katsus kasawat kaastunnet südamest eemale peletada.

„Te hoiate lambaid?“ küsis ta.

„Jah, mõnikord. Mu isa elab seal kauge orukuristikus. On lambakarja omanik. Wiimasel ajal on meie karjaste peale lastud ja nüüd on meil inimestest puudus ja ma pean abiks olema. Kuid mulle meeldib karjapõidmine ja ma armastan metsi, Kiri ja kogu Tontot. Kui see olete kõik, oleksin õnnelik.“

„Karjaste peale on lastud!“ Jean tõmbas otjaeise kortsu. „Kes? Ja mispärast?“

„Tüli ja lahkelide tõttu loomakarjade omanikkude wahel orus ja lambakarja omanikkude wahel Kiri. Isa ütles, et warsti põrgu lahti läheb. Ja ma wastasin, ma loodan, et loomakarjade omanikud ta Tehhasesse tagasi kihutawad.“

„Te olete siis — Te olete siis loomakarjade omanikkude poolt?“ küsis Jean ja katsus teatawat huwi näidata.

„Ei. Olen alati isa poolt,“ wastas neiu elawalt. Kuid pean tunnustama — usun, et loomakarjade omanikkudel on paremad põhjendused.“

Jean waatas talle küsimalt otja.

„Igalpool on rohtu külluses. Mis mõte on sel, et lambakarjade omanikud lahkuwad oma karjamaadelt, et sisse piirata mõnda loomakarja omanikku ja teda eemale peletada. Sellega algas kogu tüli. Jumal teab, kuidas ta lõpeb. Sest peaaegu kõik on Tehhasesst pärit.“

„Nii on mulle jutustatud,“ wastas Jean.

„Ja ma olen kuulnud, et enamjagu neist tehhaslastest on Tehhasesst wälja tõrjutud. Kas on see õige?“

„Kindlasti, muidugi on see tõsi,“ wastas neiu tõsiselt. „Kuid Teie terwisole poleks kasulik, noor wõõras, kui Te seda kusagil waljust ütlesite. Minu isa näiteks ei aetud Tehhasesst wälja. Kuitigi ma ei tea, mispärast ta siia tuli. Ta käsi käib siin halwemini kui kodus.“

„Ja kas tahate siia kauaks jääda?“ küsis Jean äkki.

„Wõib olla — kuid ainult hauras.“ Neiu ilme muutus süngeks. „Mis ostarwe on pead mürda? Inimesed jääwad nii kaua ühele kohale, kuni juhus nad edasi ajab. Kes wõib teada... Noh, wõõras, see jutt peab Teid kinni.“

Neiu näis pahas tujus ja hajameelsuse kola tundus ta hääles. Jean tõusis jalamaid ja läks hobuse juure. Kui see tüdruk jutuajamist jattata ei tahtnud, ei soowinud temagi teda kauemini tülitada. Ta hobueesl oli häälitsewate lammasste jekka jooksnud. Jean kihutas ta tagasi ja juhtis siis hobuse kohani, kus neiu seisis. See näis müüd hoopis suurem, ta oli tugew ja paendum, kuigi õrnalt ehitatud, ja ta wälimuses oli midagi, mis seisis harmoonias maastifuga... Jeanil oli wähe tahtmist tasi lahkuda.

„Misfuguses suunas on Rim?“ küsis ta ja tegi tegemist hobuse riistadega.

„Lõunapoolses.“ Neiu näitas käega. „Umber kilomeeter wõi nii. Tahan Teid saata. . . Te olete wist teel Grass Valley poole?“

„Jah; mul on seal sugulasi,“ wastas Jean. Ta kartis neiu järgmist küsimust, mis, nagu ta arwas, ta nime järele pärmine oleks. Kuid neiu waitis. Ta haaras oma püssi ja pööras minema. Jean kargas ta kõrwale. „Arwan, kui Teie lähete, siis ei taha minagi ratsutada.“

Nii leidis ta enese neiu kõrwalt, kel oli mäeelanikkude waba samm. Ta hele, katmata pea ulatas peaaegu Jeani õladeni. See oli wäike, ilus pea, meeldiw, hea hoiuga, ja tihhe juuks, mis teda kattis, oli läitw pehme blond. Ta kandis juukseid patfis, mis paistis Jeanile weidi korratu ja sassis ja mis oli nahkrihmaga seotud. Neiu kogu wälimuse kõneles waesufest.

Jean waitis ja tahtis järele mõelda, mis ütelda, ja talle walmistas pealegi löbu neiu kõrwal kõndida. Neiu profiil oli selgejooneline ja õrn. Suulte pehme joon oli tema poolelt warjatud

Neiu tegi katseid juttu alustada, millest aga Jean ei hoolinud ja millega ta neiu segadusse wiis. Alki otustas Jean, mis ütelda, ja algas: „Mulle meeldib see awantüür. Teile ka?“

„Awantüür! Kui mind metsas kohtatel!“ Ja ta naeris nooruse naeru. „Te peate wist olema waene juhtumustest, wõõras!“

„Kas Teile see meeldib?“ kordas Jean ja ta filmas waatlefid poolenisti ärapööratud nägu.

„See meeldiks ehk mulle,“ wastas neiu awameelselt, „kui — kui ma poleks end oma tujukuga naeruwäärseks teinud. Ma ei näe ialgi inimesi, kellega heameelega kõnelen. Mis pärast ei peaks see olema meeldiw kedagi ta-

bada, kes on uus, kes on wõõras selles metsikus maas?“

„Ma pole teifiti loodud,“ ütles Jean lihtsalt. „Ma ei usu mitte, et olete end naeruwäärseks teinud. Kui nii mõtleksin, kas tahaksin siis Teid jälle näha?“

„Te tahate mind jälle näha?“ Bruun nägu säras äkilises üllatuses. Ja et Jean tahtis näida rahulik, sõbralik, mitte liig wastutulelik, pidi ta loobuma rõõmusest neid muutlikke silmi näha.

„Muidugi. See kõlab küll häbematuult nii lähida tutwuse järele. Kuid wõib olla, et mul pole teist juhust seda Teilehelda; ja nii palun ma Teid minu wastu mitte tige olla.“

Kui see seletus lõpetatud oli, tundis Jean end kergendatud. Ta oli kartnud, et tal ei jattu julgust seda seletust anda. Neiu sammus endiselt edasi, kuid ta lasi pea pisut langeda ja hoidis pilgu maas. Ta paledes polnud wärwi peale kuldse pruuni ja soonekaste sina. Siis märkas Jean ta kurgus kerget tuffatust; ja ta nägi esimest korda neiu kaela kenadust, selle kontuuride ümarikkust ja kui suursuguselt ta õlaga ühines. Ta kaela wäriinas oli ta nõrkus, oli soo tundemärk, oli naiselikkus, mis waidles wastu mäeelaniku sammule ja tugewate, pruunide käte surwele ümber püssipära. Mõju, mis see awaldas Jeanile, jäi talle täitja mõistmatuks; sama mõistmatuks jäi talle ka imelik soojus, mis teda waldas, kui ta sõnad, mis tal teelele tulid:

„Neiu, me oleme üksteisele wõõrad, kuid mis teeb see? Me oleme üksteist kohanud ja ma ütlen Teile, et see mulle tähendusriikas on. Olen mitugi neidu kuudewiisi tunnud ja ma pole ialgi midagi sarnast tunnud. Ma ei tea, kes Te olete, ja see mind ei huwita. Te olete mulle paljugi teada annud. Te pole õnnelik, Te olete üksik. Ja kui ma ei soowiks Teid oma huwides näha, siis teeksin seda Teie pärast. Mõned asjad, mis Te ütlesite, ei unusta ma nii pea. Mul on õde ja ma tean, et Teil pole wenda. Ja ma usun. . .“

Sel filmapilgul haaras Jean tõsise õhinaga ja täitja mõtetult neiu kae järele. Nende käte puudutas katkestas ta kõne woolu ja ta jahmatas äkki oma julguse üle. Kuid neiu ei teinud katsetki kätt tagasi tõmmata; ja Jean, sügawasti hingates ja katsudes oma segadust wõita, hoidis sellest tugewasti kinni. Ta uskus, et tundis tassist, sooja wastusurwet. Neiu oli noor, ta oli rõõmuta, ta oli inimene. Ja siis, just kui Jean jälle rääkida tahtis, wabastas neiu oma kae.

„Seal on Rim,“ ütles ta lõunariiklaste naljata tooniga. „Ja seal on Teie Tonto org.“

Jean oli ainult neiu jalgimud. Ta oli temaga sammu pidanud, ilma sellest hoolimata, mis ta ees oli. Neiu sõnade juures waatas ta aga ootusrikkalt üles, et inestades wait jääda.

Ta tundis hiiglakuristiku wägewat wõimu jalge ees, mis näis teda alla meelitawat. Kui ta kaugemale waatas, nägi ta metsamaastiku mustendawat orgu, süngemat ja metsikumat maastikku, mis ta iialgi näinud, ja rohkem kui sada penikoormat sinawat kaugust kuni mäeahelikuni, mis kerkis punakas udus taewa poole.

„Kirdes näete Sierra Anchasi,“ ütles neiu ja näitas käega ses suunas. „See on kitsas tee mägestikus, mida mööda lambaid Phöniksi ja Marieopasse aetakse. Need suured sakilised mäed lõunas on Mazagalid. Läänes on Neli-mäeahelik. Ja Teie seisate Nimil.“

Jean ei wõinud algul hästi näha, mis Nim dieti oli; kui ta aga pilgu läände pööras, mõistis ta seda imelikku loodusnähtust. Penikoormate pikku näis puukollane hiiglamüür wõi kants kaartes läänepoole ulatawat. Suured ja äkilised olid kaljuseinad, mis rippusid kuristiku kohal. Nad sihtisid loodenewa päikese poole. Mõjudat olid wildatud mäeküljed, mis tumenedes alla orgu kadusid, et seal mustendama metsaga ühte sulada. Jean polnud weel iialgi maastikku näinud, milles oleksid awaldunud looduse imed nii metsikult ja toorelt. Ta oli wait.

„Waadake sügawusse, mööras,“ ütles neiu.

Jeani film oli harjunud kõrgusi, sügawusi ja kaugusi mõõtma. See kaljusein, millel ta seisis, langes äkki sügawusse, sarnasesse sügawusse, et ta pea hakkas ringi käima, ja siis kadusid sakilised kaljurahnud punakate, seedritega kaetud küngete taha, mis lastusid orgu, mis oli kaetud tihedast metsast ja kuristikudest, kust kõlas wahutawa wee kohin. Sein seina järele, kalju kalju järele, kuristik kuristiku järele, — niiviisi lastus kohutaw orukuristik mustadeni, petlikudeneni sügawusteni, metsikusse maastikku, mis näis olewat ligipääsmatu.

„Suurepäranel!“ hüüdis ta.

„Jah, suurepäranel!“ sosistas neiu, „See on Arizona. See metsik maastik — seda armastan ma!“

„Te trahate siit lahkuda?“

„Jah ja ei. Ei wõi salata, et ta kingib mulle rahu. Kuid kui näen Tonto orgu ja lõput — ei elata mitte ainult torebasi maastikust.“

„Mu laps, kui kordki kaua aja järele — see waade peab kõik wiletsuse parandama. Olen rõõmus, et tulin. Olen rõõmus, et olite esimene, kes seda mulle näitas.“

Ra neiu näis seisawat lõpmatu, ürsiku ilu ja suuruse wõimuses, mis liigutas südant.

Jean wõttis jälle ta käe. „Tüdruk, ütlege, et tahate mind siin kohata.“ Ta hää kõlas sügawasti ta enese kõrwus.

„Jah, tahan seda,“ wastas neiu pehmelt ja pööras tema poole. Ja nüüd oli Jeanil tundmus, nagu näeks ta neiu nagu esimest korda. See oli ilus, nagu ta ilu weel polnud tunnud. Maastiku tagaseinal andis ta maastikule elu — metsikut, armast, noort elu — mille tähendusriikas mõte Jeanil kerkis pähe ja siiski jälle kadus. Kuid neiu kuulus siia. Jälle otsisid Jeani neiu filmad, nagu otsiks nad oma kaotfiläimud mina, mida ta polnud warem mõistnud, polnud warem tunnud. Jmestamult, mõttlikult, lootusrikkalt, rõõmsalt — need olid filmad, mis näisid paljastawat äkilises üllatuses kogu hinge.

Siis awanesid ta punased huuled. Nende liigutus oli magneet Jeanile. Mägematu ja wägew wõim sundis teda alla kummardama ja neiu suudlema. See toores, ebateadlik tegu karristas ime.

Ta pörkas tagasi, nagu ootaks ta hoopu. „Neiu — mina — mina —“ ägas ta inestamult ja ärti ises kahetjuses, „waimun, see polnud minu kawatjus — ma pole selle peale mõelnud . . .“

Wiha, mida Jean oli oodanud, jäi tulemata. Ta seisis raskesti hingates ja hoidis käe ebateadlikult wälja sirutatud. Seesama nõibus, mis neiu oli muutnud filmapilgu eest, andis talle nüüd endise ilme tagasi.

„Ah, usun, et oli weidi warajane teid aumehets nimetada,“ ütles neiu kuiva kibedusega.

„Mööras, Te olete kärmas.“

„Te pole haawatud?“ kogeles Jean kiirelt.

„Oh, see pole esimene kord, et mind suudeldakse. Mehed on kõik niisugused.“

„Ei,“ wastas Jean tulijelt ja pettumult, mis ta waimustust tumestas. „Urge heitke mind ühte patta teistega, kes on Teid suudelnud. Ma polnud mõistuse juures, kui tegin seda, ja ma oleksin polmitanud, et teilt andeks paluda. . .“

Neiu waatas kõrwale ja ta käsi näitas kaugele orgu. „Seal on Grass Valley. See piklik hall koht kesk musta. Sinna on umbes wiisteiikümmeend penikoormat. Ratsutage Nimi mööda ses suunas, kuni jõuate teeni. Te ei wõite siit mööda minna. Siis ratsutage mäest alla.“

„Länan teid wäga,“ wastas Jean, kes mõistis neiu sõnu jumalagajätmisena ja wastu tahtmist järele andis. Ta pööras hõbuse, pani jala jalarauda sisse, kuid wiivitas siis ja waatas üle sadula neiu poole. Selle pilk ekkis üle punakate sügawuste ja ta hajameelsus andis tunnistust, et ta oli sügawalt mõttesse wajunud. Neiu ei mõelnud maastiku peale, mis nii imeilusalt ta filme ees seisis. Jeanile tuli meele, et ta wõiks

ehk juurelda ta tunnete ja ta oleku kerge muutuse üle, millest ta oli ise teadlik, kuid mida ta seletada ei võinud.

„Müüd tuleb siis jumalagajätt,“ ütles ta.

„Abios, senor,“ vastas neiu ja pööras jälle näo ta poole. Ta tõstis väikese karabiini lastevalmis ja näis minna tahtvat.

„Abios tähendab jumalaga?“

„Jah, homjemi või igaweseks. Võtke seda, kuidas tahate.“

„Siis kohtame ülehommie?“ Kui ägedalt Jean kõneles, kui impulsiivselt, ilma muutuist kaalumata, mis tas oli tekkinud.

„Ütle sin ma ei?“

„Armasin, et olete hinu kaotanud, peale selle kui —“ ta katkestas jutu segaduses.

„Ah, muidugi rõõmustab see mind Teid jälle kohata. Ülehommie peale lõunat. Siinsamas. Tooge mulle Grafs Valleyst uudiseid.“

„Hea. Tänan. See on tore.“ vastas Jean ja kuna ta kõneles, tundis ta uhket värinat, rõõmsat, säravat wainustust nagu see end ilmutas alati poisilikul wiisil, mõne juhtumise puhul. Enne kui tundmus kadus, imestas ta selle üle ja ei tunnud end enam kindlana. Ta pidi järele mõtlema,

„Wõõras, ma ei mäleta, et oleksite mulle öelnud, kes Te olete.“

„Ei, ma waiksin sellest,“ vastas Jean.

„On sel tähtsus? Ütle sin juba, et mulle on ükskõik, kes wõi mis Teie olete. Ja kas ei tunne Teie samuti minu suhtes?“

„Muidugi — tundsin niiviisi,“ vastas neiu weidi segaselt, pilku kindlasti Jeani näol hoides. „Müüd teete mu aga järelmõttlikuks.“

„Me kohtame ilma üksteistest rohkem teadmata kui praegu.“

„Jah. Olgu. Mis tähendab nimi? Tahan teid nimetada wõõraks ja sellega rahul olla — kui Teie ütlete, et olete ausameelne, kui waiksite nimest.“

„Ausameelne? Ei, asi ei seisja selles!“ hüüdis Jean, olles sunnitud tunnistusele. „Mu nimi on Jean — Jean Jäbel.“

„Jäbell!“ Neiu tuskatas ägedalt. „Teie ei wõi olla wana Gas Jäbeli poeg. . . Ma olen ta mõlemad poegi näinud.“

„Tal on kolm poega,“ vastas Jean, ime- list kergendust tundes, et saladus oli kaotatud. „Olen kõige noorem. Raskkimmendneli aastat wana. Pole tänapäemani Oregonist wälja saanud. Teel —“

Brunn wärw kadus aeglaselt neiu näost, mis muutus surmuhawatuks, ja ta filmad hakkasid leegitsema. Ta paendum leha näis sirguwat.

„Mu nimi on Ellen Jorth,“ vastas neiu kirglikult. „Kas see nimi midagi ei ütle?“

„Pole teda ialgi elus kuulnud,“ vastas Jean. „Jah, armasin küll, et kuulute lambakarjade omanikkude hulka, kes on tülis mu isaga. Ja sellepärast pidin teile ütleva, et olen Jean Jäbel. . . Ellen Jorth. Kui haruldane ja ilus. Ma tohin ometi sellest hoolimata Teie hea — Teie hea sõber olla —“

„Ütski Jäbel ei wõi mu sõber olla,“ vastas neiu kibeda külmusega. Ta rahulikkus, ta pehme naeratus olid kadunud, ta seisis filmapilk Jeani ees teise inimesena, wõitlushimulise. Siis pööras ta ümber ja kadus metsadesse.

Jean waatas talle imestanult järele, kuidas ta kerge, wabade sammudega kiirelt eemaldus, tahtis talle järgneda, tahtis teda hüüda; kuid ionnatus, mille oli äratanud tas neiu äkiline waenulikkus, halwas ta keelt ja hoidis teda tagasi. Ta nägi neiu kaduwat ja kui metsa pruun-rohekas sein sirge, halli kuju oli neelanud, wõitles ta uuesti tahtmise wastu talle järgneda, ja wõitles asjatult.

Teine peatükk.

Kuid Ellen Jorthi motassiinides jalad ei jätanud tuntawaid jälgi maa okaswaibal ja Jean ei osanud neid leida.

Lühite, asjatu otsimine ringis jahutas ta ägedust ja äratas tas uhkuse. Ta läks hobuse juure tagasi, astus sadulasse, ajas hobueeslit enese ees ja tundis warsti kergendust, mis tõid talle tegu ja otsus. Paiguti kaswas madal männamets Rinil, nii et Jean oli sunnitud ringis ratsutama; neil puhkudel kaotas ta punase orukuristikü filmist. Nii tihti kui talle awanes wäljawaade, kus wõis näha metsikut loodust wärwide ja kaugustega, kaswas ta aukartus. Arizona Jumast kuni väikese Koloradoni oli olnud talle lõpmatu kõrb tuulest häwitatud, päikesest kõrwetatud maastikku. See mustandawa metsaga kaetud, kaljudest piiratud maa enne tallamata teedega oli maailm, mis teda rahuldas.

Tihti tungis ta elawatesse mõtetesse Ellen Jorthi uhke nägu: Kuidas ta talle oli otja wadandunud, mis ta ütelnud oli. „Olen õige narr,“ ütles ta enesele ja tundis terawalt enesealadust. „Ta ei märganud, kui tõsiselt ma seda wõtsin.“ Ja Jean tuletas meele üksikasju sarnase elutruudusega, mis ta segaseks tegi.

Juhus, et kohtas ses üksikus kohas sarnast neiu, wõis olla ebaharilik — kuid seda juhtus wiist tihti. Üllatus oli ta mõtlemist halwanud.

(Järgneb.)

Elife.

Läti kirjanik Rudolf Blaumann.

1

Rõik, mida Luther neljandas palves nimetab ihutoiduseks ja -tarviduseks kuuluvaks — kõik see oli Roplaini-peremehel, kuid mitte kohem. Ta polnud rikas, nagu tõendasid temaast inimesed, ka mitte ihne, mis nad temast ka õelsid. Oma väheste sissetulekute targa suurenduse ja igasuguste kasutute väljaminekute eest hoidumiseega oli ta walitsewateist halbadeist aegadeist hoolimata end kaitsta osanud tarwidusest wõlga teha ning oli selle läbi sattunud kuulsusse, et on rikas ja ihne. Et teda rikkaks peeti, oli talle meelt mööda ja ta ei waielnud wastu, kui seda ta juuresolekul tõendati, et teda aga ihnsaks armati, pahandas teda mõnigi kord ja ta tundis tihti küsatust inimestele näidata, kui palju ülekohut nad tegid sellega talle. Kui mõislik mees mõtles ta aga ikka uuesti ümber ja ei teinud midagi, et inimestele enesest teist arwanist pähe panna. „Dase neil lohiseda,“ ütles ta enesele, „kui ainult minu süda sellest pahast waba on; parem on kuulda rikkusest ja ihmusest, kui raiskamisest ja wõlgadest.“ Wõlad! Jah, see oli inetu sõna, mida Roplain ei sallinud. Wõlad — see oli nende wastumeelsete külaliste nimi, keda majast peletades ta kaua aastaid suurt waewa oli näinud.

Seft ta polnud mitte alati olnud „rikas“ Roplain. Oli olnud aeg, kus peaaegu keegi polnud teadnud, kas Andreew Dsh — kes hoolib lihtjast julasest? — kihelkonnas oli wõi mitte. Pea, kui ta kosis Roplaini peremehe tütre ja kui ta oma äia surma järele enese kätte wõttis suurtes wõlgades olewa Roplaini talu, mis oli tähtsufeta rendikoht — alles siis hakati teda weidi tähele panema.

Siimesed mürdsid tooford päid, mis sugustel põhjustel Dsh wõlakoorma oma õlgadele wõtab. „Kumalusest,“ armafid ühed, „seft et kord tahab peremeest mängida,“ ütlesid teised; kõik leppisid aga kofku, et ta kauem kui aasta Roplaini talus wastu ei pane. Kuid ta pani kauem wastu. Mõõdufid üks, kaks aastat ja Dshi wara ei sattunud haanri alla. Mõõdufid weel mõned aastad ja waata — Roplaini peremehe asjad ei halwenenud, waid paranesid. Wiie lehna asemel seisid nüüd seitse ta laudas, tal oli kolm hobust ja mõisale maksetaw rendiwõlg oli poole peale wähenenud. Peale selle maksis ta teenijatele sarnase täpsufega, mida ta äiaft keegi polnud tõendada wõinud ja mis kõige rikkamale peremehele kihelkonnas wõis

olla eeskujuks. See oli ka põhjus, mis pärast Dshil iialgi ei puudunud sulased ja tüdrukud nagu ta eelkäijal, waid ta wõis walida paremad jõud.

Nii juhtus, et Roplaini talu ikka kuulsamaks sai ja Dshi, ennekui oli wõlad tasunud, juba jõukaks, ja kui tal enam polnud wõlausalbajaid, rikkaks nimetati. Ja et üldiselt rikast ka õmelikuks nimetatakse, siis waadatigi Roplaini peale niinüüsi ja — kadestati teda. Ja tõepoolest, Dsh ei tunnud end õnnetuna peale üleelatud raskete aegade, kuid elu segamatu rõõm polnud talle müüdkü osaks saanud; midagi oli õnneti olemas, mis walmistas talle mõnegi kurwa silmapilgu, teda tihti raskelt õhtama pani, ja see mure allik oli Andreew, ta aimus poeg. Küll oli tal isa ristiniimi ja selle näojooned, kuid mitte selle iseloom. Kes oli süüdi, et ta oli kergemeelne ja liiderlik — kas isa, kes wiletusega wõideldes, wõlgade tasumiseega end waewates, liig wähe poja kaswatast tähele oli pannud, kas ema, kes ainult last liig paljut oli hellitanud, liig wähe muhelnud, kas Andreew ise, kes isa manitsused, ema sõberalikul õpetused oli jätnud tähelepanemata, — kes wõis seda ära arwata! Kui isa kandis süüd, siis kaunatas ta ka kõige rohkem selle kurwa asjaolu all, wähem mures oli ema, kes, nagu alati ainfa lapsel ema, uskus oma Andreewi täiuslikkust ja sellest usust ifegi ta wigade pärast ei taganenud, millest ka kergelt leidis wabandusi. Ja tõtt welda, nii halb, et tal poleks olnud ainfat head juurtekarwa, Andreew polnudki. Ei. Tal oli mõnigi wäärtuslik omadus. Üks oli näiteks ta usinus. Koolis polnud ta küll eriliselt hästi õppinud, selle wastu aga töötas ta kodus, et rõõm pealt oli näha! Kuineteistkümnne aastaga täitis ta juba täiskaswanu koha ja ader, wikat ja koodid näisid talle mänguasjad. Uhefsateistkümnneaastast polnud Andreew ei parem ega pahem kui sadanded temasugused, kes ei tunne muud sihti ega püüa muud kui meelte rahulduse poole. Niipea kui oli selleks juhuse, jõi ta end täis, oli suur kõrtsi ja sarnaste lõbude armastaja, käis igal tantsupool, mängis kaarte, see tähendab raha peale, kui tal seda oli, ja lubas oma südame salajasest armastuses nii mõnegi neuu wastu lõkkele lüüa. Kawa aega ei märganud isa midagi poja pahadest omadustest seft see warjas kõike õjawalt ta eest, mille kohta talle loomusund ütles, et see tekitab isa pahameele.

Ja nagu juhtub tihti, ei meile mõrpad meie asjade üle ilmud avavad, nii juhtus ka Noplainiga.

Tagasi tulles pikemalt külastäigult, pööras ta väsinult kirikufortsi sisse, et end kosutada. Algas juba õhtu. Kui ta oli istunud weidi kõrtsitoas, tahtis ta tõusta ja ära minna, kuid sel filmapilgul astusid kaks noort meest sisse, kes nõudsid paar pudelit õlut ja, ilma et oleks Noplaini ära tunnud, wõi teda isegi tähele ei pannud, Dshi lähedusse istusid ja juttu hakkasid ajama.

„Ütle mulle ometi, Paul,“ ütles üks, kui olid küll aega kõigist ükskõiksetest asjadest rääkinud, langetades hääle sofinaks, „kuidas on lugu Dseniga? Sa elad ju tema naabruses ja oled wist kuulnud, kas ta juba terve on? Armatawasti weel mitte?”

„Kes seda teab?“ naeris teine tasa, „sarnane haaw nii kergelt ei parane, pealegi weel rätsepa peas.“

„Noh, ka teise inimese peas ei paraneks sarnane auk kiirelt,“ ütles esimene, „see oli tõesti hästi antud! Oli ka tarwilik. Dsen hakkas juba suurstama. Ja mispärast lipitses ta kogu õhtu Marija Leepfahji ümber, ta teadis ometi väga hästi, et see oli noore Dshi aruuke!“

„Mine küsi talt,“ wastas teine, „see oli temast rumalus, nagu tüdrukuteft oleks puudus! Kuid on õnn, et teegi peale meie ei tea, kes õnnetuses süüdi on, muidu käiks Andreewi käsi halvasti. Usun kindlasti, et isa talle kaks sarnast auku pähe lööks, kui sellest kuuleks; tunnen teda küll, elasin ta juures aasta sulasena.“

„Jah,“ ütles esimene, „saagu sellest teine targaks! Rogu ilm peab wanameest mõistlikuks, waljuts ja nii kofkuhoidlikuks, et ta kopikat kolm korda ringi pöörab, enne kui selle käest annab — poeg raiskab nii pööraselt! Kuidas see tuleb, Paul?”

Paul naeris südamlikult, tühjendas klaasi ja silus murrusid.

„Kuidas see tuleb, Mahrz?“ kordas ta; „noh, küll on küsimus! Isa ei tea lihtsalt millestki. Sul pole wanemaid ja sa ei tea sellepärast, kui kergelt need end rumalustega petta lajewad. Eriti weel emad! Jumala eest, oma ema üle ma kaewata ei wõi, kuid Andreewi ema on kullatükk! Üheskoos pojaga teewad nad wanamehe päris pimedaks; noh, kas nüüd mõistad?”

Mahrz naeratas ja raputas pead.

„Kui,“ ütles ta, „kuid niipalju raha, kui Andreew raiskab, ei anna talle isa iialgi!“

„Küll oled sa põitpeal!“ hüüdis Paul. „Kas Andreew siis midagi ei teeni? Ja nagu sarnase peremehe pojalt poleks krediit! Wanaeit annab,

mis wõib, ja kui see ei ulata — noh, mis siis teha?“ . . . Ja Mahrzi poole kummardades jatkas ta tasa: „Sõbrana tunnen la asjaolusid hästi ja tean, et sa seda edasi ei jutusta: Andreew wõlgneb meie kõrtsnikule juba kolme künmend —“

Ta ei lõpetanud lauset, waid hõõrus kiirelt parema käe päkka wastu selle nimetisforme ja naeratas.

„Tõesti?“ imestas Mahrz.

Noplain tõusis ja lahkus kõrtsitoast.

Kui järgmisel päewal peremees ja perenaine üksi olid, jutustas ta naisele, mis eile oli kuulnud. „Mis sa selle kohta ütled?“ küsis ta tõsijelt ja kurnalt.

Perenaine hakkas nutma.

„Kas sina ka usud, mis inimesed lobisewad?“ ütles ta. „Kas siis meie Andreew tõesti sarnaseid rööwlitükke wõib teha? Ah jumal, ah jumal, misfugused halvad inimesed, misfugused kurjad keeled! Mis on meie poeg inimestele paha teinud, et nad taft niimii räägimad?“

„Küsi Andreewilt eneselt,“ ütles Noplain, awas akna ja hüüdis poega, kes õues puid lõhkus.

See tuli sisse. Ilus, tugew noormees, kelle peale kõik wanemad oleks olunud uhked.

„Kas kohtasid läinud pühapäewal Dseni tantsupeol?“ küsis isa.

Andreew waatas isale ja siis emale otsa, kes põllenurgaga filmi kuiwatas, ja wastas kindlusteta häälel:

„Jah.“

„Noh, siis tead wist ka, kes ta pea lõhki lõi?“

Poeg katsus isa waljut, uuriwat pilku wälja kannatada ja wastas:

„Pea lõhki löönud? Sellest ei tea ma midagi.“

Noplainile tõusis weri palgesse.

„Nii, sellest ei tea sa midagi? Noh, siis tean mina rohkem: sa oled ise selle kangelasteo teinud!“ ütles ta.

„Kes seda jutustas, on waletanud,“ wastas Andreew julgelt; „kordan weel, ma pole Dseni löönud!“

„Sa walelit!“ hüüdis isa, „sa ei habene mulle näkku waletada, kas pean wist tunnistajaid tooma?“

„Kui sa tunnistajateft kõneled, siis waletawad need,“ wastas Andreew kes mõtles sõprade kinnituse peale.

„Häbitu laps!“ hüüdis isa wihasi wärisedes ja lõi Andreewi palele, „on Paul Puhlit wale tunnistaja, kõnele?“

„Andreew, Andreew, ära enam salga, kui oled süüdi,“ palus müüd ema, isa ja poja wa-

hele astudes, et kofkupörget ära hoida, „ära wihašta isa, wasta oma emale, kes sult küsib: kas löid Dseni?“

„Jah,“ wastas Andreem waewalt kuulda-walt, kriitwalgete huultega.

„Ema langes toolile ja kattis näo põllega.“

„Misjuguise armukesega tantsisid sel õhtul kõige rohkem?“ uuris isa edasi, rõhutades sõna armuke.

„Marija Deepahjiga.“

„Dsh naeris mõrudalt“

„Kas kuuled, Marija,“ ütles ta naise poole pöörates, „kas kuuled, kes su ausa poja tants-jamada on? Kas last on sel armukesel juba, kas tahad kolmanda lapse isa olla?“

Andreem waitis, ema hakkas ägedasti nuuf-suma.

„Kui nii peenete daamidega läbi käiaffe, siis ei saa wähe rahaga läbi — kuidas on lugu su wäljaminekutega, su — wõlgadega?“

Andreem pööras näo ära ja ei wastanud.

„Kuidas on su wõlgadega lugu, kõnele,“ fordas isa.

„Sa tead juba, milleks ja weel küsib?“ wastas poeg aralt.

„Tahan seda aga sinu enese suust kuulda, ehk olen ka selles punktis waleteateid saanud.“

Andreem seisis tükk aega tummalt, ta nägu hõõgas nagu tules, ta pilgud olid aralt maha löödnud. Siis astus ta, filmi tõstmata, kiirelt isa juure ja haaras selle kae.

„Ija, armas isa, anna seekord weel andeks,“ palus ta piisaratega hääles, „ma ei tea isegi, kuidas kõik tuli, mu neetud fergemeelsus ajas mu nii kaugele — aga ma luban sulle — teine lord, tulewikus — iialgi enam wõlgu teha — tulewikus tahan olla korralik —.“

Piisarad woolasid ta filmist, ta heitis enese woodi ja nuufsus.

„Anna talle ometi andeks!“ palus perenaine. Kuid seda murelikku palwet polnud wajagi. Rahetsuspisarad on kõige parem wesi, et kustutada wiha leeki. Ka Dshi juures kustusid nad kiirelt, kui ta nägi poja meeleheidet. Ta astus woodi juure, pani kae Andreemi olale ja ütles:

„See, tahan sind uskuda, mu poeg. Kuid ole mees ja pea sõna. Kergelt unustataffe sarnastel filmapildudel antud lubadused — loodan, et seda sinuga ei juhtu. Mõtle ka, et meie pole nii rikkad, kui meid peetakse, ja ära tee wäljaminekuid tulewikus mitte meie kuulsuse, waid meie tõeliku waranduse järele.“ —

Need sõnad olid esimesed ja wiimased ses asjas. Kõrksiwõlg sai ilma edaspidiste etteheideteta kustutatud ja isa ja poeg elasid jälle kõige suuremas sõpruses. Andreem, wapustatud isa headusest, oli nagu muudetud. Ta ei käinud

enam tantsupidudel, ei jäänud pühapäewiti peale kirikut „sõpradegi juttu ajama,“ et õhtut kiriku-förtsis weeta, ei läinud enam naabrite juure „ajalehti lugema,“ oli end ühe sõnaga tõeliselst parandanud. Nii mõõdnus rohkem kui pool aastat. Koplaini süda läks päemalt fergemaks, ta filmad särasid rõõmus, kui ta waatas poja ilusale, terwisest tunnistust andwale kujule, kes nüüd igas asjas lubas saada isa noorendatud teisendiks. Ka ema rõõmustas wäga, kuid mitte Andreemi meeleparanduse üle, seda polnud tal ju waja, waid ilusa kooskõla üle, mis walitses nüüd isa ja poja wahel.

*

Sügisel korraldasid mõned sulased suure-pärase tantsupeo. Teati kõnelda, et kaks Hirschen-hofi asunikku, Martziide muusikaalstest perekonnast, klarinettidega ja kaks lätlast, üks wiulu, teine bassiga, õhtust oja wõtawad. Juba nädalaid enne seda saadeti kutsed laiali. Ka Andreem sai kutsu. Misparast ei pidanud ta peale pike-mat wahaeaga sinna minema, et jalgu toreda muusika järele liigutada! Ta kõneles emaga, et see isale ütles, et ka tema tahab tantsupeole minna. Ta kartis seda ise teha

„Mul pole midagi selle wastu, sa wõid minna,“ ütles isa Andreewile. „Kus mujal kui tantsupeol wõib noor inimene rõõmsat tuntu-kest otsida, kuna meie mahajäämud nurgal pun-dub selts — peale tulekinnitusseltsi — ja raa-matukogu! — Kuid ära jää hommikuni, waid ole weel enne keskööd tagasi — ma ootan sind,“ ütles ta kindlalt juure.

Andreem lubas seda.

Tantsupeol terwitasid teda ta wanad sõb-rad tõsiie rõõmuga. Paul Puhlit, kes sõbrale ammu teada oli annud, kuidas ta isa ta salas-dused teada oli saanud, kutmustas teda kohe poolele tosinale neidudele ja rätsap Dsen — käsitöölised on agaramad osawõtjad sarnastest tantsupidudest ja ei puudu ühelgi neist — tegi temaga otsukohe rahu. Muusika oli hea, see tähendab kärarikas ja taktikindel, rohkem oma-muusika maal ei waja, ja hea tuju üldine. Kesk-ööil jõudis ta haripunktini. Andreewil polnud weel hinu loju minna. Wäljas tantsimiseft hõõgumat otsaesist jahutades mõtles ta, mis ta tegema peab. Isale antud sõna murdnud? Ei, seda ta ei tohtinud. Kuid kesf lõbusust, kesf rõõmsat muusikat, näis talle isa käst kilm ja otskarbetu. Misparast ei tohtinud ta tantsupeo lõpuni jääda? . . . Seal lähenes Paul. —

„Bagan, kus sa oled?“ hüüdis ta. „Bragu algab francaise ja sa pead mu wastutantsija olema. Tule — muretsesin sulle juba newar, tä-nase õhtu krooni, isusa Mada Ssehtmali.“

„Pea koju minema,“ vastas Andreem.

„Oho! mis see tähendab?“ küsis Paul ülalult. „Sa pole ometi haige, mis?“

„Haige! — Haige ma ei ole.“

„Noh, mis siis? Ega sa ometi kellegagi külili pole läinud?“

„Olen juba väsinud.“ ütles Andreem

„Ara kõnele rumalusi!“ ütles Paul pahaselt, „mees nagu hiiglane ja juba väsinud. Itaerumäärt! Kõnele parem tött ja ütle, et su wanamees sind kodus witsafimbuga ootab. Kas pole nii?“

Kui poleks mitte pime olnud, oleks Paul näinud, et ta sõber üleri punastas, nii aga kuulis ta, et Andreem lühidalt naeris ja wastas:

„Wanamees witsafimbuga käes! Kuidas pean seda mõistma? Mis ja sellega armad?“ Ja Pauli käewarrest kinni wõttes pööras ta jälle tantsuruumi tagasi, et ilusa Madaga francaise'i alata.

Päew hakkas juba hämarutama, kui Andreem koju tuli. Ta oli ilusat Madat küll aega saatanud ja selle rüütliteenistuse eest kolm wõi neli suudlust saanud, mis olid teda wäga rõõmsaks teinud. Mida lähemale ta jõudis Koplaini talule, seda rohkem langes ta rõõmus meeleolu ja kui ta esimesse tuppa astus, langes talle nagu kivi südamele. Kuiigi Andreem ukse taha oli awanud ja wanemad tagatoas magasid, oli isa jüsti ta tulekut kuulnud. Ta piistis pea läbi uksepraod, waatas Andreemile silmapilgu otsa, sulles siis ukse ja Andreem kuulis, kuidas ta ägedalt moodi heitis.

Kui Andreem wälja oli maganud ja lõunatumnil üles tõusis, astus isa ta juure tuppa. Kui ta poega küll aega tummalt oli waadelnud, ütles ta walgult:

„Mispärast ei tulnud sa õigel ajal koju? Sa lubasid seda ometi! — Olgu see wiimane kord, et sa mu sõna ei kuula. Muidu olen sunnitud sinuga teistwiisi talitama. Olgu see sulle õeldud!“

Sellega lahkus ta Andreemist, kes oli rõõmus, et noomituis oli nii lühike; ta oli oodanud palju pikemat ja walgumat. Ja ometi ei wõinud ta alla suruda teatawat kibedust isa wastu. Mis suur õnnetuis oli see, et ta oli üle lubatud aja jäänud? Iga teadis ometi, et tantsupidu ei peetud kõrtis, waid korraliku perekese juures, kus juua ei saanud! Ja ta oli nii kaua aega korralik olnud! Seda oleks isa meeles pidama pidanud, enne kui ütles nii walguid sõnu! „Muidu olen sunnitud sinuga teistwiisi talitama“ . . . Mis oli ta sellega õelda tahtnud? Ta ei tahtnud ometi tõsiselt „witsa“ kätte wõtta? . . .

Järgmisel pühapäewal tõmbas Andreem

pühapäewariided selga, et Paulile külaskäiku teha. Sest see, mis sõber talle näkku oli õeldud, et ta sellest merisest loost saadik seisab isa „witsafimbu“ ähwarduse all, seda oli ta teiselt rohkem wõi wähem warjatud wõi pillawal wiisil kuulma pidanud, ja et ta end sellest tundis haawatud, siis tahtis ta näidata, et on jama waba kui enne.

„Kuhu ja lähed?“ küsis talt isa, kes oli märganud, et ta aidas riietuis. „Pauli juure,“ vastas Andreem. „Ta saab „Balsfi“ ja ma pole kaua ajalehte lugemid.“

„Kas tead, Andreem,“ ütles Osh ja astus paar korda aidas edasi ja tagasi, „olen sulle ifka midagi õelda tahtnud: mulle ei meeldi su sõprus Pauliga sugugi mitte. Teda peetakse wäga kergemeelseks ja ma tean, et see on tõsi. Sellepärast oleks parem, kui sa temaga läbi ei käiks. Kui sa temast, wanast koolisõbrast, aga täielikult lahku ei taha minna, siis tulgu ta ja külastagu sind. Mul pole selle wastu midagi pealegi on parem, et ta sulle külla tuleb ja sina mitte tema juure ei lähe, sest ja oled perepoeg, tema aga lihtne sulane. Mis ajalehte puutub, siis sõidan ülehommega Riiga ja lasen sulle tulla „Balsfi“ wõi misjuguist lehte ise soovid, et isu ära wõid lugeda. Sinu ajaleheta läbi ei saa, elu on nagu kotis!“

Kibedustilga juure, mis leidus juba Andreemi südamel, tuli teine, mida ifegi rõõm ajalehe üle kaotada ei suutnud. Iga keelas talle ära sõpru külastada! Mis tuleb weel . . . Kuid ta kuulas sõna ja ajas pühapäewariided jälle seljast.

„Kuid mis pean siis nüüd kodus tegema?“ ütles ta poolwaljult enesele, riputades riideid kappi.

„Mu kallis, mis tegid muidu pühapäewiti?“ ütles isa, „sa wõiks ka kord lauluraamatu wõi piibli kätte wõtta — häbi see ei oleks!“

Poeg pööras kõrwale, et isa ta naerast ei näeks. Tahtis wanamees temast tõesti wana naist teha! Tuppa tulesse hakkas ta sulase Abdamiga „tikle“ mängima.

Nädal möõdus. Pühapäewal polnud isa weel limast tagasi. Andreem läks ifki kiriku. Peale jumalateenistust kohtas ta kõrtis Pauli.

„Noh, mispärast lasid mul läinud pühapäewal end asjatult oodata?“ küsis see kohe.

„Mis teha?“ vastas Andreem, „kui lind istub puuris ja puur on kinni, kuidas pääseb ta siis wälja?“

„Niil! Sa seisad siis tõepoolest politsei järelmalwe all, noh, soowin õnnel“ hüüdis Paul.

„Kuid mis on sinu wanamehega, Andreem?“

„Mine, küsi temalt! Ta käib minuga nagu wäikese lapsega ümber! Ma ei tahtnud sellest

küll kellegile jutustada, kuid sinu ees pole mul saladusi ja sa pead seda teada saama."

Ja Andreev laebas oma sõbrale häda, jutustas sellele varjatult kõit, mis oli juhtunud tema ja isa vahel.

"Tõepoolest, naliakas on sinu wanamees!" imestas Paul. "Kas tahab ta sind mungaks teha? Ja sõprust minuga ei pea ta kohaseks? Sinu wanemate juuresolekul ei või meiejulgused noored inimesed midagi mõistlikku kõnelda. Wanadel on oma kõne, noortel oma! — kuid me ei tarwitaks istuda nii kuivalt nagu heeringad ilma foolweeta. Kes teab, millal tuleb jälle joodne juhus juua üheskoos klaas õlut. Ja siinuta, usu või ära usu, ei maitse mulle midagi poolenisti nii hästi kui sinigal. On sul raha?"

Andreev punastas ja vastas: "Ei."

"Seda ma armastin!" naeris Paul, "wanamees pole nii rumal! Ole aga rahulik. Kui mul seda on, ei tarvitse ja ilma olla! Minu wanaeit müüs lambaid ja ei uuistanud mind kristliku emana. Waata!" Ja ta tõmbas pükkitasust kolm kortsumud üherublalist.

"Kuid see on ka kogu mu warandus käesolewal filmapilgul," jatkas ta, "ja ei saa punast krossi peremehest, kes kogub raha sügisrendiks. Usun aga, et sellest täna õhtuks aitab."

Sellest aitas. Ei, weidi jäi järelegi. Kui sõbrad tekkõpsel kõrtstist lahkusid, oli Pauli taskus veel wiisteistkümmend või kakskümmend kopikat.

"Tõepoolest, sa oled kõige parem poisj kogu ilmas!" ütles Andreev teel kange keelega, "jumala eest, kõige truum, kuigi oled süüdi, et olen pigisise sattunud — jumala eest!"

"Usu mind," ütles Paul samajuguse keelega, "usu mind, et ma sulle iialgi raskusi teela ei jaada — mitte iialgi! Ja selle eest ma juba hoolitsen, et me veel nii mõnigi kord väljaspool sinu isakodu kofu saame, sinu imelise wanamehe fiustel — Kes võis aimata, et seintel on kõrwad!"

Kui sõbrad pidid lahkuma, uuendasid nad oma sõpruskinnitusi.

"Ela hästi, wennafenel!" hüüdis Andreev ja raputas ägedalt Pauli kätt.

"Ela hästi!" vastas see ja kaisutas Andreevi.

"Sõber igaweseks!"

"Sõber igaweseks!" kordas Paul.

Kui nad olid suundelnud, lahkusid nad ja igaks läks oma teed.

*

"Millal tulid sa eile koju?" küsis ema esmaspäewa hommikul Andreevilt, asetades tangupudru kausi tema jaoks lauale, "ma ei kuulnud seda."

"Ma ei tea," vastas poeg lühidalt, lusikas

pubrus, mis näis talle wastumeelne, "mis sellest siis on?"

"Midagi, armastin ainult, et isa, kui ta saab teada, et sa eile nii kaua kõrtstis istusid, jälle waga tige saab olema. Sa poleks seda teha tohtinud, Andreevike."

"Mitte teha tohtinud!" ütles Andreev ägedalt, kelle meeled õigesti purjutamisest veel polnud rahustunud, ja miskas lusika lauale, "mitte teha tohtinud! Mis olen ma siis teinud? Mis patustanud? Kas hakkad ka isa moodi mulle kallale tungima? Kord poolaastas jään kauemaks wälja ja kohe külwatakse mind etteheidetega üle! Kas siis tõesti tahate, et pean kodus mädanema, wanu naifi ahju tagant wälja kihutama ja ise sinna heitma?"

"Ära tülitse, ära ometi tülitse," katsus ema Andreevit rahustada, tõstis lusika, mis oli põrandale kukkunud, pühkis selle hoolsalt puhtaks ja pistis ta pudru sisse tagasi. "Ma ei ütle ise midagi, kui ainult mitte isa —"

"Jal!" katkestas Andreev ema, kuid kõnles waitsemalt. "mis tahab isa minult? Kogu ilm naerab, et minust tahetakse munka teha, et mind hoitakse waadis ja läbi prundi toidetaks! Jumala eest! Kui nooruses ei tohi rõõmuft filmapilku olla, millal on siis selleks aeg? Karubel ma kõrtsti ei jookse, kolmel jalal ei tantsi! — Jõin eile Pauliga mõned pudelid õlut ja mõned napsud — kellele tegi see kahju? Kas sain sellest halbemaks? Kas kannatas mu terwis selle all? Olin täna hommikul nagu kõit teisedki tööl ja tegin isegi rohkem, kui iga ükfit neist. Waata mind ja siis Adamit, isa armast sulast, kes iga õõ korralikult magab — kuidas näeb ta wälja, nagu minul! Nagu kalaluu wõrrelbes kalaga... Ja kui ma üksi nii elaksin! Mu tuttamateft pole keegi minust parem, peale Adami, inimese, kelle juures jumal ekjis, et ei teinud tast naise. Ja ükski isa, ükski ema pole nii rahulolematu oma lapses kui teie minugal!"

"Ära ütle teie," ütles ema rahustawalt, "ma pole iialgi õelnud, et ma sinuga rahul pole. See on tõsi, kui noorus kaob rõõmuna, siis ei too wanadus seda enam, näen seda enesest. Kuid ma kardan, et sa isaga jälle wõdraks jääd ja sellepärast ma kõnelengt."

See kartus oligi põhjusiks, mispärast isa, koju tulles, midagi Andreevi kottusaamisest Pauliga teada ei saanud. Oma waikis sellest täielikult ja kes teine pidi sellest isale teada andma? Teenijad, ühes hea Adamiga, muidugi mitte. Mispärast pidid nad end segama pererahwa asjadesse? Mis head võis sellest tulla? Peremehe wiha naise ja poja wastu, perenaise ja Andreevi waen teentjate wastu oleks olnud jarnase lobisemise tagajärjed. Peab elada oskama! (Järgneb.)

Kummalised lood.

Saksa kirjanik **Paul Grabein.**

1.

Ma istusin, nagu mõnigi kord, oma wana sõbraga, pimedada doktoriga, lambiwalgel juttu westes. Esiisade mööblid ümbritsesid meid mugawalt; hämaras nurgas tiksus suur seinakell, mis juba paljudele põlwelele rõõmsail ja kurweil tunnel lõõnud. Meie jutt on täna asju osutanud, mis meist muidu kaugel seisisid. Me kõnelesime mitmekesistest, alles weel wähe seletatud nähtustest, mida mõnikord kas üleloomulikeks peeti wõi mille üle kui luulekujude üle naerdi, mida aga meie päewil isegi tõsised teadlased enam nii kerge käega tühjadena kõrwale ei heida. Nõnda kaldus jutt telepaatilistele ülekannetele, ja mina jutustasin sõbrale ühe loo, mida ma selle järele, kuidas seda mulle tõendatud, wististi tõeliseks pean arwama:

„Keegi mõisnik oli sõbrad jahile kutsunud ja nende seltsis kogu päewa metsas wiibinud. Öhtul tulid külalised härrastemajja tagasi, aga ilma peremeheta, keda nad kokkuräägitud kogumiskohast polnud kohanud. Oodati tükk aega. Kui peremees ikka weel ei tulnud, palus majaproua külalised lauda, et toit külmaks ei läheks. Pikkamisi jäi ta aga rahutuks ja rahutus kaswas lõpuks hirmuks, mida enam aega möödus. Ja äkki sündis midagi, mis külalised täitis hirmuga. Majaproua peatas kesk juttu, kahwatas ja wahtis suuril silmil aknale, mis kinni oli.

Keegi hüüdis:

„Mis Teil on, armuline proua?“

„Wait! Kas Te midagi ei kuulnud?“

Kõik hoidsid hinge kinni ja kuulatasid; siis raputasid nad pead. Majaproua aga tõusis äkki püsti:

„Ometi! Ometi! Kuulsin seda selgesti: keegi koputas ja aken klirises, nagu nõuaks keegi sisselaskmist. Minu mees — temale on wististi juhtunud mõni õnnetus!“

Külaliste kehast käis külm wärin läbi. Neilgi polnud enam rahu ja nad jooksid õue. Kedagi polnud näha. Nüüd wõeti laternad ja otsiti metsa öösel läbi. Wiimaks leiti puuduja — surnult, lan-

genud ise oma püssi läbi. Silmanähtawalt oli ta komistanud ja püss tema wastu lahti läinud. Külaliste hulgas wiibiwa arsti järelkatsumise ja sõnade järele oli surm siis järgnenud, kui mõisaproua kummalist nähtust oli kuulnud. — Mis sa sest loost arwad?“

„Ei kahtle, et asi nii on olnud, kuidas ütled. Tunnen asju, mis on weel palju hämmastawamad.“

Pime doktor wajus tõsisesse mõttesse, toetades pead käele ja nägu minu poolt kõrwale pööratud. Natukese aja pärast otsisid tema walgusetad silmad mind jälle.

„Muide kuulsin minagi kord üsna samasugusest loost. Keegi minu tuttaw, kes asja ise läbi elanud ja wäga usalduswäärne inimene on, jutustas seda mulle. Tema wiibis mõni aasta tagasi äriasjus Wiinis. Päew otsa oli tal olnud wäga palju tegemist, mis pärast ta öhtul hotellis warakult woodisse oli läinud. Kesköösel ärkas ta äkki. Ta imestas, sest muidu oli tal alati hea uni. Kõik ta ümbrus oli waikne. Ta heitis jälle küljele ja katsus uuesti magama jääda. Äkki oli tal kummaline tunne, nagu seisaks keegi ta woodi jalutsi taga. Ruttu awas ta silmad, ja tõesti — seal seisis tema ema! Aga kohe ütles ta iseendale:

„Lollus! Kuidas wõiks see olla võimalik?“

Wana proua wiibis ju ometi Berliinis, kus ta temast alles mõne päewa eest oli lahkunud. Arwatawasti oli ta alles unine ja nägi — und. Et täiesti ärgata, ajas ta enese istukile; aga imelik — ilmutus seisis ikka jalutsi taga.

Wärin käis temast läbi. Ta keeras elektri tule põlema — ja ilmutusest polnud enam jälgegi. Kell öölaua näitas mõne minuti üle kolme. Natukeseks ajaks jäi ta weel woodisse istuma ja mõttes ilmutuse üle järele, seda ilmaaegu seletada katsudes.

Wiimaks otsustas ta jälle magama heita ja pimestas toa. Aga temasse jäi suur rahutus ja mure ema pärast. Tema oli ta küll terwelt koju jätnud, aga iga-

tahes, — ema oli ju wana. Sellepärast otsustas ta hommikul kohe koju telegraferida ja ema terwise järele kuulata. Wiimaks rahunes ta ja uinus. Warakult tõusis ta hommikul. Ta alles riietus, kui uksele koputati ja hotelli teener temale telegrammi andis. Paha aimates awas ta wennalt tulnud telegrammi: ema lühikese haiguse järele täna öösel kell kolm äkki surnud.“

Ma noogutasin pead.

„Tõesti, sama juhus. Ka seekord on surija oma wiimaseil selgeil hetkeil täie jõuga mõtelnud oma armsaile — hinge telepaatia. Aga need nähtused on ju alles nii selgitamata, et see üllataw tõsiasi sündmuse tõsidusse kahtlust ei õigusta. On asju, mis on weel imetaolikumad — aga neist teinekord!“

2.

Jututeem, mida ma pimedada doktriga waikseil kõnetundidel tihti arutanud, okkultne fenomeen, waldas meid kord jälle. Mu sõber oli mulle wiimati, kui sellest kõnelesime, lubanud asju teatada, mis weel palju mõistatuslikumad olla kui need lood, mida me seni arutanud. Seda tuletasin ma temale nüüd meele, ja tema noogutas meeletuletades pead:

„Jah — ma mõtlesin niinimetatud teise näo ilmutusi, mil inimene ette näeb asju, mida weel olemaski pole — mõnikord isegi mitu aastat enne.“

„Wiimaks oled ise midagi sellelaadilist läbi elanud? See huwitaks mind wäga.“

Pime mees ei wastanud kohe; siis aga ütles ta tõsiselt:

„Mina ei räägi neist asjust heameelega; sa saad sellest ise aru, kui seda lähemalt seletan. Aga kuna me nüüd ometi juba sellest räägime, siis teen sinuga erandi. Kõige pealt üks lugu selgeltnägemisest, mis ma sõja lõpu-poolel läbi elasin. Meil oli tookord külaline, nimelt minu naise sõbranna tütar. Et temale meie waikses majas lõbu pakkuda, oli minu naine ühel õhtupoolikul weel mõned noored neid meie tuttawa perekondadest meile palunud. Nad kõik istusid paar tuba eemal koos, kuna mina siia oma armastatud toanurka tugitoolile jäin ja oma ette mõtteid mõlgutasin. Üks neidudest oli kaasa toonud kandli, ja nemad laulsid nüüd üheskoos rahwa- ning isamaalaule.

Walitses mugaw, rahurikas helewus; mina kuulasin neid rõõmuga ja unustasin selle juures täiesti, et wäljas sõjarindel wõitlus wahetpidamata edasi käis ja iga tund ja iga minut ohwreid nõudis:

Aga äkki oli mul wiirastus: Ma nägin oma ees kaitsekraawi ja temas tüht noort sõdurit, kes üle kaitsekraawi ääre wälja waenlase poole piilus. Nägu oli mulle tuttav — mees oli meie külalise kihlatud peigmees, üliõpilane, kes alles hiljuti wäerinnale saadetud. Kuid äkki ehmatasin ma. Ma nägin, kuidas noor mees wankus, kuidas ta otsaesisele ilmus weremärk ja mees kraawi tagasi kukkus. See nägemus ehmatas mind nii, et kahe käega tooli tugedest kinni kahmasin ja nii wapustatult istuma jäin. Siis aga läksin ma naiste juure ja küsisin oma külaliselt pärast mõnda üksluist märkust teateid ta peigmehe kohta. Noor neiu wastas, tema peigmees olla praegu puhkusel, nii siis wäljaspool hädaohtu. See tõi mulle teatud kergendust, ehkki rahutus minus ei tahtnud wäheneda. Nädal hiljem tuli pataljoniist kiri: peigmees oli oma kompaniiga jälle wäerinnale saadetud ja seal kuuli pähe saanud.“

„Traagiline lõpp — waene neiu!“ ohkasin mina ja me jäime mõlemad mõttesse.

Tüki aja pärast algas mu sõber jälle:

„Tahan sulle nüüd jutustada teistest sellelaadilistest elamustest, mis mind isiklikult puudutawad. Jutt on kahest loost. Esimeses on üks wõõras inimene minu pimedaksjäämise ette näinud, teises mina ise; aga kummalisel wiisil sündis see sel ajal, mil ma alles täiesti terve olin. Sa tead ju isegi, et ma õnnetuse tagajärjel pimedaks jäin.“

Ma noogutasin tummalt; ma teadsin, et minu waene sõber sõja algul hobuse seljast maha kukkus ja pealuu lõhkemise tagajärjel nägemisewõime kaotas. Nüüd jutustas ta:

„See oli wiis aastat enne sõja algust, kui mulle kõnetunni lõpul tüdruk teatas, ootetoas wiibiwat weel üks daam, kes palunud, et ta alles pärast kõiki teisi minu ette lastaks. See oli meie kauaaegne tuttav wanem daam kõige paremast perekonnast. Naljatades wõtsin ma ta wastu.

Tema wastas minule peaaegu etteheitwalt.

„Arge naljatage, härra doktor,“ üt-

les ta. „Minul on Teile midagi väga tõsist teatada. Kas oleme täiesti eksitamata?“

Ta vaatas minu korteri ukse poole.

Mina läksin ja tõmbasin eesriide ukse ette, tema helewus hakkas mulle tahtmatult külge. . . Siis pöörsin jälle tema poole, kes näis olevat igatpidi terve.

„On see tõesti nii tõsine asi, mis mulle teatada tahate? Seda ei taha ma ometi mitte arwata.“

„Eksite, härra doktor; asi ei puutu mind, ta puutub Teid!“

„Mind?“ küsisin ma imestades wastu, ja pean üttelema, et ta pilk ning toon mu rahutuks tegi.

Tema noogutas ainult pead. Silmanähtawalt otsis ta õigeid sõnu, et mind mitte heidutada; siis ütles ta:

„Härra doktor, tahaksin Teid hoiatada. Tean, et Teid ootab suur õnnetus. Enam ei wõi ega taha ma ütelda. Aga ma wannutan Teid: olge ettevaatlik kõiges, mis ette wõtate — wõimalik, et siis suudate lähenewa õnnetuse veel kõrwale pöörda.“

Minu palwe peale, mulle lähemat seletust anda, seletas ta mulle veel ainult, et temal olla õnnetu teise näo and. Ta olla kord juba ühe inimese õnnetuse ette näinud, ühe halastaja õe juures, kes aastate eest mõlemad reieluud murdnud. Mis ta see kord näinud, seda ma tema käest teada ei saanud, ja ta lahkus.

Kuigi ma tol hetkel kaunis wapus-tatud olin, siis raputasin ma selle tunde eneselt ometi warsti jälle maha ja wõisin lõpuks tema saladusliku ennustuse üle naeratadagi, kuigi ma sellest kellelegi, mitte oma naiselegi, midagi ei rääkinud. Ennustaja daam lahkus pealegi warsti sealt, kus ta tookord elas. Hiljem, kui mu õnnetus mind sundis praktikast loobuma, kohtasin teda jälle Berliinis ja kuulsin siis, et ta mind juba siis pimedana oma ees oli näinud.“

„Tõesti, väga kummaline,“ ütlesin ma liigutatult oma ette wahtides.

Sõber aga jutustas edasi:

„Nüüd minu oma nägemus. Paar aastat oli tost rääkimisest möödunud, ma ei mõtelnudki enam sellele, kui ma ühel lõunal haige juurest koduteel olin. Nõjatasin mugawalt troskas ja olin kõige paremas helewuses, tundsin rõõmu, et saan jälle naise ja laste juure lõunat sööma, lühidalt: olin üsna igapäewane

inimene, igast ärritatud hingelisest seisukorrast nii kaugel kui wõimalik.

Siis nägin ma, ette kiwiteele waadates, tänawa paremal äärel üht meest wastu tulewat. Esiti ei tahtnud ma sellest suurt wäljagi teha, aga siis märkas-in ma, et mees väga kummaliselt käis, alati kepiga oma ees teed kobades, nagu pime. Ma waatasin terawamini sinna, ja äkki waldas mind suur üllatus: sel mehel seal, kes mulle wastu tuli, oli minu keha, minu nägu — ta oli minaisel! Esiti uskusin ma, et und näen, ajasin silmad suureks, kahmasin oma kõrwalt troska äärest kinni — ei, ma olin täiesti ärkweel, täiesti ülewal, nägin kutsarit enese ees pukil, ja ometi nägin ma nagu ennegi seda inimest seal ees tänawal, oma teisikut, kellele ma waheajal juba olin üsna lähedale jõudnud.

Mu süda lakkas töötamast, mu juuksed tõusid püsti, külm higi tekkis mu otsaesisele. Ma istusin kui halwatult, ja nõnda sõitsin ma oma teisikust mööda ja waatasin ta kustunud silmadesse.

Wiimaks wõtsin ma enese kokku ja küsisin kutsarilt:

„Ütelge, kas nägite meest, kes meist praegu möödus?“

Kutsar küsis imestades wastu:

„Millist meest? Kedagi polnud siin näha.“

„Ometi, ometi! Siin paremal pool teed. Ta peab ometi meie taga olema.“

Kutsar pööras ja waatas taha, mina samuti, aga kedagi polnud näha.

„Härra doktor, Te nägite wististi und,“ tähendas kutsar naeratades ja pööras jälle hobuste poole. Mina aga teadsin asja paremini. Hirmuhigi, mille ma nüüd otsaesiselt pühkis-in, oli selgeim tõendus, et ma nägemust ärksate meeltega olin näinud.“

Sügawa meeleliiguusega waatasin ma oma pimedale sõbrale; wiiwitades küsisin ma:

„Ja siis teadsid sa, mis sind ootas?“

„Muidugi katsusin seda enese peast wälja tõrjuda. Ajajooksul kahwatus ka selle elamuse mulje. Aga aegajalt kordusid mõtted ometi, ja siis hakkasin ma ennast selle õnnetuse wastu ette walmistama, et seda tõekssaamisel kergem oleks kanda.“

Tuba jäi waikseks. Tasakesi ja ühtlaselt tiksus wana kell nagu saladuslik hingeõhk ajast, mis igawesti meilt ära ruttab ja ometi igawesti kestab.

Kuninganna ootab.

Rootsi kirjanik **Erik Lorensen.**

Ratsawäe kolonel Sten Sture nõjatas tuseselt suure, kinnise tiibukse posti najal ja waatas kaduwail pilgel polgawalt ihukaitsewäe aadlisoost ohwitseridele. kes warjatud ärewusega eestoas koos seisid ja üksteisega poolwaljusti sosistasid.

Pihtkella hele, ühetooniline heli lossikabelist kajas läbi akna siia ja wedas wana sõjamehe tahumata mõtted haigewordi ääre wäikeses tornitoas, ku surew Rootsi kuninganna sel tundi walu käes kannatades ennast igawikule ette walmistas.

Ulrike Eleonore elu oli lõpule jõudmas. Kaugel pealinnast Stokholmist waikses lossis, kuhu ta ise wabatahtlikult põgenenud, ootas ta meelekindlusega oma wiimast tundi.

Wana sõjamehe lahingutes terawenenud kõrwad kuulsid puust kaitseseinatagant pihtija kurba pominat. Ja ta päewitunud käed krampusid mõõga käepideme ümber; palaw juga tõusis wanale hallipealisele hiiglasele kõrri ja ta laiad õlad wabisesid sumbutatud südamewalust.

Wirisew kell jäi kaebliku järelheliga wait. Sten Sture ei liigutanud. Tarretus elutuses seisis ta, ainult ta silmad pilduisid wargselt wälke ohwitseride lohisewale hulgate.

Waikse praginaga awanes uks. Waimulik pani ta enese taga ettewaatlilikult ja õrna palwelikkusega kinni. Siis tabas ta pilku wana koloneli truusüdamlilik, ahastawalt paluw pilk, nii et ta kaastundlikult tema juure astus ja wai kiwas mures oma peene, walge käe wanamehe käewarrele pani.

Nüüd pidi Sten Sture enese waikse nuuksumisega kõrwale pöörama. Rahustades silitas waimulik tema kulu nud warrukat.

Haigetoast helises hõbekelluke.

Sten Sture ajas enese sirgeks ja jätis waimuliku üksi.

Kuninganna lamas eha hämaruses. Ta osutas oma ustawale walwajale wäsinud käeliigutusega, ja kui see üsna

woodi ette astus, sosistas ta temale jõuetu häälega palawalt ja tungiwalt:

„Saatke ratsakäskjalg Stokholmi krahwinna Stenboki juure!“

Aupaklikult kummardades kuulas kolonel ja küsis tasakesi:

„Ja käsk, kuninganna!“

Ulrike waatas temale kummalise tselgelt hülgawate silmadega, ja ta wastus oli kui hõng:

„Laske temale ütelda, et ma teda ootan!“

Siis läksid silmad haige aukulange nud näol wäsinult kinni.

Kuna Sten Sture all lossiõues ratsakäskjala teele saatis ja oma käsku wandudes kinnitas, lubades tal nina ja kõrwad ära lõigata, kui ta ei rutta, algas hämaras tornitoas surmawõitlus. —

Wana sõjamees oli tasakesi oma walwekohale tagasi pugunud ja seisis nüüd jälle oma posti najal, toetudes mõõgale, liikumata kui kiwikuju. Ainustki pilku ei jaganud ta ülladele häradele, kellest üks teise järele tähelepamatult kõrwale puges, et igawast walwest magades pääseda. Kui tornikell kaugelekõlawalt üksteistkümmend löi, oli raudne walwur üksipäini ja ei pannud seda tähelegi. Pime öö laotas täis pühalikku rahu oma tähistatud mantli wäsinud maale.

Siis ehmatas kõle kellahelin ootajat.

Toas nõudis tundmatuseni muutunud hääld, ja kui koloneli wabisewad käed üksiku küünla süütasid, siis wal gustas tuhm tulepaiste krampides tui kawat suud ja higistnõretawaid põski. Weel kord ahmasid kahwatanud huuled õhku, tuksus keha wägiwaldselt patjades, siis ohkas kuninganna waljusti: „Wiimaks!“ ja wajus lunastatult tagasi woodisse.

„Wiimaks!“ hüüdis Rootsi kuninganna Ulrike surmas. Suremine on olnud temale kerge, elu kibe ja raske.

Käed ümber mõõgapea, palwetas Sten Sture karedalt oma Meieisa. Ta pani surnu wahakarwa käed waibal kokku, surus ta kustunud silmad lõp-

mata ettevaatlikult kinni ja läks sirgel käigul wälja teenreid äratama.

Siis jäi kolonel oma surnud kuningannat walwama. Mingisugune märk ta tarretus näos ei ilmutanud, kuidas mõtted ta laia otsaesise taga üksteist taga ajasid, kuidas nad jälgisid käskjalga, kes pealinna pool teel oli ja nüüd surnu kutse liig hilja sinna kandis.

Üksik mees mõtles päewadele, mil Rootsimaaga lugu weel parem oli; kuidas weel kuningas Karl, see lustilik wäeülem, waenlasi paaris oma ees ajas; kuidas siis Gustav Adolphi wõim purunes Karli nõrga õe käes; kuidas omakasupüüded aadel ühe prowintsi teise järele maa küljest ära rebis wiletsa raha eest; kuidas nad ühe häbitawa rahu teise järele tegid, kuidas õnetu kuninganna enesele ühtki inimest ega sõbrannat ei jätnud peale wanawa paleedaami krahwinna Stenbocki, kelle mees kuningas Karli eest nii mõnegi wõiduka lahingu löönud, kuni ta minister Wellingki käsul Antonasse läks ja selle eest Kopenhagenis surmani häbitawas wanglas pidi kannatama.

Siis nägi ta jälle käskjala kauget kihutamist, nii et hobuse magu maad puudutas, nägi ratsanikku, kes käsku kandis, liig hilja, liig hilja.

Nõnda elasid kujud Sten Stures, kes walwel oli, kuni jõudis ahetaw agu ja saabus hele päev. Askeldawate teenijate tegewusse läi keskpäewa tund. Siis läksid eestoa tiibused laiali lahti, ja sisse kahises waikides, mustad riided seljas, krahwinna Stenbock.

Häätelt läks ta toast läbi. Häätelt awas kolonel temale musta riidega wooderdatud toa, kuid pani selle tema taga jälle sõnatumalt kinni, lugu pidades krahwinna walust.

Liikumatul läikis jälle mõök, Sten Sture paljas auterwitus. Kuni üllad härrad kärsituks said pikast kestusest ja wana sõjamehele ütlesid, et krahwinna wõis ära minestada ja midagi wõis juhtuda, waadaku ometi järele.

Siis nägid nad kõik, kolonel kiskus ukse, mille ta esiti praokile awanud, laiali lahti, et kõik silmad wõiksid näha tött.

Puusärgis seisis püstijalu Ulrike, surnud kuninganna, ja kaelustas mustasse rietatut.

Kui ehmustpimestatud silmad jälle sinna julgesid waadata, oli krahwinna Stenbock kadunud, ja kuninganna puhkas waikselt ning rahulikult oma katafalgil. —

Käskjalg, kes palju tunde hiljem oma wäsinud hobuse lossi õue ajas, teadis waid pajatada, et krahwinna Stenbock kaugel Stokholmist keskpäewal olla õndsalt surnud.

Sten Sture aga kirjutas selle kõige tunnistuseks oma harjumata käega kritseldatud protokoll. Kõik ohwitserid, kes seda ise näinud, kirjutasid protokollile alla, et Rootsimaa mahajäetud kuninganna oma ainust sõbrannat mitte ei olnud ilmaaegu oodanud.

Koloneli protokoll kannab kuninganna surmapäewa kuupäewa: 24. november 1741, ja seda hoitakse weel praegu Stokholmi riigiarhiivis alal.

Ära rända.

H. Wühner.

Ära rända kodust kaugele!
 Wõõrsil tee on kõwa, kiwine.
 Wõõras leib on karmim kodusest,
 Ei seal hoolita su waewadest.
 Wõõras maa teeb haigeks südame — —
 Ära rända kodust kaugele!

Tänawal.

Helweetsia kirjanik **Joseph Delmont.**

„Armas härra! Teil pole kübarat. Pange minu oma pähe!“

Oõ pimedusest kajas see kõne wälja.

Walgekspuuderdatud nägu, kaks suurt sügawas augus peituwat läikiwat musta silma, weripunaseks shmingitud suu tungiwad pimedusest esile.

„Jah, armuline härra. Ei ole hea ilma kübarata käia. Eriti öösel. Siin tänawal on wähe walgust. Mul on kaks sõpra, need käisid ka alati ilma kübarata, ja üks neist hülmetas oma pea ja teisele tungisid kallale kaks kaabakat, see juhatus Budapesti linnametsakeses, ja kui tal oleks kübar peas olnud, ta pealuu oleks jäänud katki löömata. Weel samal ööl suri ta Rakoczy haigemajas.“

Ta jookseb mehe kõrwal ilma kübarata ja räägib ruttu, nagu palawikus.

Mees silmitseb teda, kui üksiku laternal walguskiir tänawat hetkeks walgustab. Wähemalt 45-50 aastat on ta wana. Silmad pelglikud, liikuwad, nagu pärast kokaiini tarwitamist, süsimustad juuksed pisut kräsus. Lihtne kostüüm möödunud ajast. Aga kõik puhas ja korras. Kitsas pappkarton pahema kaela all. Wana pottkübar käes.

„Teate, härra, mina ei ole mitte üks sellistest, kes meestega tänawal hakkawad kõnelema. Oh eil! Need on kõik põhjaläinud noored, kes tänawal meesetele järele jooksewad. Mispärast ei wi politsei neid inimesi soolaputkasse?“

Tungiwalt waatab ta mehele näkku. See kehitab waid õlgu ja läheb edasi.

„Wõi usute, et mina ka selline olen? Eil! Mina olen kunstnik!“

Ta müksab oma kõrwal sammujat käewarde.

„Kunstnik olen ma. Olin Budapestis kuninglikus ooperis tantsjanna. Ungari wägewad jooksid minu järel. Olen käinud maailmas igal pool. Ja igal pool lõikasin waimustust. No waadake, kui Te ei usu.“

Ta hoiab oma kõrwal sammuja warrukast kinni, kisub oma käsitasku lahti ja segab hulka pabereid, wõtab wälja sedeli, mis teatab üht etendust Amsterdami Carré tsirkuses aastal 1892. Ta

osutab oma korralikult haritud sõrmedega reale, kus trükitud on ühe soolotantsjanna ungari nimi.

„Kas nägite? Jaga? See olen minal Teate, need olid teised ajad! Siis paluti mind siia ja sinna külle. Paljud olid tõsised würistid ja krahwid. Karolyd, Esterhazyd, Festeticid ja paljud teised. Peened härrad. Teate, mitte sellised kui mehed nüüd. — Kelner, söögikaart! karjusid nad, kui nende kõrwal istusin eritoas. Precili, ütlesid nad, sööge nüüpalju kui tahate, makskugi see mõni gulden rohkem. Ei mingisugust loba rääkinud nad, nagu mehed nüüd. Ei pannud oma käsi kellegile külge nagu seda nüüd kohe tehakse. Eks ole tõsi, armuline härra?“

Mees noogutab ainult pead ja kuu lab willetsuselaulu edasi.

„Palun Teid! Mina pole waene! Pärisin ühe maja Budapestis Kiralyutcel. Pean sõitma koju. Aga mul pole weel terwet reisiraha koos. Mul puudub weel kolmkümmendwiis marka. See raha oligi mul juba koos, aga ma ostan enesele ikka ilusa pesu. Siidist, teate! Sõidan kuni Komorni kolmandas klassis, siis aga teises. Wend tuleb mulle jaama wastu, siis pean teisest wäljuma. — Kawalerid on nüüdsel ajal hoopis teised kui warem. Kui siis kellegi härra seltsis mindi, oli süüa ja juua laialt. Nüüd saab ainult saia ja teed. Olin Shumanni juures ja Buschi juures. Oli mul sõber, rikas kawaler. Suurepärane. Petroleumi allikad olid tal ja ta kisan das eritoas alati:

„Joo, Ilonka, mina teen petroleumist shampot.“

„Jah, oli peen mees. Kinkis mulle suured diamandid!“

Ta näitab esimese sõrme ja pöidla wahel ruumi, millesse oleks mahtunud kolm kohinoori.

„Niiiii suured olid kiwid!“

Wõidurõõmsalt waatab ta saatjale.

„Kakskümmendwiis marka wajan ma weel reisiraha Budapesti, seal pärisin maja. Ostan enesele wäikse baari wõi reisin ja teen äri. Sándor Festeticshe

ütles alati, tulgu ma tema lossi. — Sak-samaal leidub ainult Raffkesid. Ja jah. Täna ostsin ma enesele jälle siidisärgi. Inimesel peab alati ilus pesu olema. Noored tattninad maksawad sulle Romaani kohwikus ühe saia ja kaowad siis. Budapestis elan ma lihtsalt oma maja üürist. Iga kuu esimesel wõtan selle wastu. Majawalitseja saadan kohe minema. Millised kawalerid enne ohwitserid olid. — Kui mul 28 marka on, mida sõidurahaks wajan, siis ajan siidipesu selga. Wahest leiain mõne kawaleri waksalis Krahw Bathyani ütles mulle, et ta minuga oleks abiellunud, kui tal juba poleks olnud naist. — Minu pärast poos enda üks ärisell üles. Sest ta oli warastanud. Praeguse aja mehi ma ei salli. Räägiwad, räägiwad ja ei ütle kunstist midagi. Waadake minu jalgu, wõin weel iga noorega wõistelda.”

Ühe walgustatud waateakna ees jääb ta seisma ja tõstab kleidi põlweni. On näha ilu akujuline sääremari. Moodne lihakarwa sukk. Mõnest kohast parandatud

„Mu armas härra, armuline härra, 19 marka puuduwad mul weel reisisiks Budapesti. Majawalitseja wiskan ma kohe pärast esimest wälja. Siis wõtan üüri wastu ja wiskan kõik wälja, kes tulewad kaebama. Kirjutan oma wanadele sõpradele, et nende jaoks alati üks tuba waba on, kui nad Budapesti tulewad. Keegi ameeriklane tahtis seda maja minult juba wiieteistkümnne tuhande dollari eest ära osta. Aga mina teda ei müü. Teie olete nii lahke, armuline härra. Teiega on nii hea westa. Minul pole kedagi, kellega saaks juttu westa. Rumalad inimesed ei usu minu juttu, waid naerawad ainult.”

Ta awab pappkarbi ja heidab armastawa pilgu oma siidisärgile.

„Niipea kui ma Budapestis üüri saan, saadan Teile Teie raha tagasi, mis mul weel puudub, armuline härra. Olen llonka ja mul on temperament nagu noorel plikal. Olen ungarlane. Armuline härra, kas tohin kaasa tulla? On weel palju maad minna? Mu jalad walutawad. Kolm tundi ootasin konsulaadis teatust. Oh, millised inimesed seal istuwad. Oleksin neile heameelega annud mõne kõrwakiilu, kui kõht nii tühi ei oleks!”

Mees jäi seisma ja wõttis rahakotist wiis marka. Ahnelt kahmas llonka need oma kätte ja surus andja käe palawalt oma näijaselt kuumale suule.

„Tuhat tänu, armuline härra. Jooksen nüüd, ehk pääsen weel kusagile sisse ja saan süüa!”

Ta pigistab pappkarbi kaenla alla ja ruttab üle tänawa. Silmad wiibiwad tal käesolewal, käesolewal rahal ja mõtted wististi kusagil wäikesel puhwetil. Ta ei märka, et üks auto läheneb. Önn wiie marga omanik olla, on ta teinud kurdi. Ta ei kuule waljuid automäranguandeid. — — —

Surmawaikus elustub igalt poolt.

Autojuht, näost lumiwalge, kinnitab linnawahile ikka jälle uuesti, et ta märku annud, aga et see naine otsekohe auto ette jooksnud.

Oised jalarändajad ümbritsewad auto alla jäänud naise laipa.

Käed laiali lamab ta. Silmad laiali lahti. Ehmunult ja küsiwalt waadates üles tähetaewa poole.

Purustatud pappkarp seisab surnu kõrwal, selle lähedal siidisärg, autortastest poriseks tehtud.

Läbi rägastiku.

H Wühner.

Läbi ringa rägastiku
Ratun rada endale,
Läbi halli hämariku
Püüan päiksepaistesse.

Kriimustatud on mu käsi,
Jalad käigust walusad — —
Süda rinnus, ära wäisi,
Ühskord walgust terwitad.

Taewast ja põrgust.

Saksa kirjanik **R. v. Volkmann-Leander.**

See oli ajal, millal maapeal oli kõige kenam aeg ja inimestel raske oli siit hädaorust lahkuda, sest sirelid öitsesid ja roosipõõsastel pakatasid pungad. Sel ajal sammusid taevateel kaks rändajat: rikas ja vaene. Maapeal olid nad elanud üksteise läheduses samal uulitsal, rikas — toredas, uhkes lossis ja vaene — viletsas hurtsikus. Et aga surm vahet inimeste vahel ei tee, olid nad surnud mõlemad ühel ja samal tunnil.

Nii olidki nad teineteist taevateel kohanud ja kõndisid vaikides üks teise kõrval.

Ent tee muutus ikka järsumaks. Rikkale hakkas väsimus kallale tikkuma, sest ta oli tüse mees, madalate rindadega ja polnud eluilmas nii palju kõndinud. Nii sündiski, et vaene hulga maad ette jõudis ja ennemini taeva uksele lähenes. Et ta ei julenud koputama hakata, istus ta värava juure maha ja mõtles: „oota parem, kuni rikas mees ka kohale jõuab; võib olla ehk koputab see uksele!“

Kaua aja pärast jõudis viimaks ka rikas kohale; kui ta aga värava lukus leidis olevat ja keegi nii pea väravat ei avanud, hakkas ta valjusti põrutama ja rusikaga taguma. Peetrus jooksis kärmesti lähemale, avas värava laiali lahti, silmitses mõlemaid sealolejaid ja ütles rikkale: „Sina olid muidugi see, kes ei tahtnud kannatada. Arvan, Sul pole põhjust ennast ajada suureks meheks. Kuigi palju head pole ma tol ajal Sinust sugugi kuulnud, kui elasid maailmas.“

Rikka tuju langes märksalt, kuid Peetrus ei teinud talt enam suuremat väljagi, ulatas vaesele käe, et teda üles avitada, ja ütles: „Eks astuge siis mõlemad ooteruumi, küll siis näeme, mis tuleb!“

Tõesti, see polnud ka veel taevas, kuhu nad astusid, vaid ilmatu suur, avar ruum hulga lukustatud ustega ja pinkidega seinte ääres.

„Puhake nüüd veidikene,“ ütles Peetrus jälle, „ning oodake, kuni ma tulen

tagasi. Ent tarvitage vaba aega kasulikult ja mõelge järele, mis te siin soovite. Igaühele antakse just seda, mis ta soovib. Seega mõtelge hästi järgi ja kui ma kord tagasi tulen, siis ärge aega viitke, vaid ütelge kohe; ku'd ärge unustage midagi, sest pärast on juba hilja.“

Nende sõnadega lahkus ta. Kui ta aga mõne aja pärast tagasi tuli ja küsis, kas soovid on hästi järele mõeldud, mis nad igavikus igatsevad, kargas rikas mees pingilt üles ja ütles, ta soovivat suure kullast lossi enesele, veel kenama, kui kuningal olemas, ja iga päev kõige paremat toitu. Vara hommikul shokoladi, iga päev lõunaks vasikapraadi õunamoosiga, praevorstikesi riisipudrugaga ja tangupudru punase kastega. Need olid ta maiustoidud. Õhtuks aga iga kord midagi erilist. Edasi soovivat ta enesele veel hea, mõnusa tugitooli ja rohelisest siidist öökuue; kuid ka ajalehte ei pea Peetrus ära unustama, et ta alati teaks, mis sünnib maailmas.

Peetrus vaatas kaua aega kaastundlikult talle otsa, vaikis siis ja ütles viimaks: „Ja rohkem ei soovi sa siis midagi?“

— „Oh, jah!“ hüüdis rikas kiiresti: „Raha, väga palju raha, keldrid raha täis, nii palju raha, et võimatu on ära lugeda!“

— „Seda kõik saad Sa ka“, kostis Peetrus. „Tule minuga!“ Ta avas ühe hulga uste seast ja juhtis rikka toredasse, kullast lossi, kus kõik oli nii, kuidas rikas oli soovinud. Oli ta kõik ära näidanud, läks ta minema ja lükkas kullast lossi väravate ette suure raudse riivi.

Rikas riietus rohelisest siidist öökuube, istus leentooli, sõi ja jõi ning lasi enesele kõik hea maitsta; oli ta kõhu täis söönud, luges ta ajalehte. Igal päeval kord laskus ta alla keldrisse ja vaatas seal raha.

Möödusid kaksikümmend, viiskümmend aastat ja uuesti viiskümmend, nii et sada täis oli — ent see on ainult silmapilk igavikust — seal oli rikas nii

toredast kullast lossist tüdinenud, et ta enam ei suutnud kannatada. „Vasikapraad ja praevorstid lähevad päev päevalt halvemaks“, torises ta, „ei taha neid enam süüagi“. Kuid see polnud tõsi: ta oli ära tüdinenud. „Ka ajalehte ei loe ma juba hulgal ajal enam“, jatkas ta. „Mis maailmas ka sünniks, jätab mind täiesti külmaks. Ei tunne ma ju seal enam ainumast hinge. Tuttavad on ammugi maamulda varisenud. Inimesed, kes nüüd maailmas elavad, teevad niivõrd rumalaid asju ja lobisevad tühje sõnu, et ogaraks jääd, kui loed.“ Sellepeale vaikis ta ja oegutas, sest tal oli väga igav. Veidikese aja järele kõneles ta uuesti:

„Rahaga pole siin ka midagi teha. Mis jaoks on ta mul? Siin pole ju midagi osta. Kuis võib ometi inimene nii rumal olla ja raha taevasse soovida!“ Ta tõusis püsti, avas akna ja vaatas välja.

Kuigi lossis oli igal pool valge, valitses väljas siiski pimedus; nii pime oli väljas, et kätt silme ees näha polnud; nii kestis aastast aastasse; pealegi valitses vaikus igal pool — just kui surnuaial. Seal sules ta uuesti akna, istus jällegi tugitooli. Iga päev paar korda vähemalt vaatas ta aknast välja, kuid kõik oli endine. Igal hommikul oli šokolaad, lõunaks — vasikapraad õunamoosiga, praevorstid riisipudruga ja tangupudru punase kastega; alati üks ja sama, päevast päeva. —

Kui aga tuhat aastat möödunud olid, kolises välisukse juures suur riiv ja Peetrus astus sisse. „Noh,“ küsis ta, „kuidas meeldib siin?“

Seal läks rikas mees tulivihaseks: „Kuidas meeldib? Sugugi ei meeldi! Mitte põrmugi. Kuis võibki sarnases rumalas lossis meeldida? Kuidas võib nõuda, et siin suudan tuhat aastat välja kannata? Siin ei näe midagi, siin ei kuule midagi, keegi ei hooli Sinust midagi. Paljukiidetud taevas ja igavene õndsus pole muud midagi kui alatu vale. See on vilets korraldus siin!“

Peetrus vaatas imestades ta otsa ja ütles: „Sa ei näi teadvat, kus Sa oled? Arvad, et oled taevast! Ei! Sa oled põrgus. Soovisid ju ise põrgusse. Loss kuulub põrgu osasse.“

— „Põrgus!“ kordas rikas ehmunult.

„See siin pole ju põrgul! Kus on kura did, tuli ja katlad?“

— „Arvad vististi,“ kostis Peetrus, „et patuseid ikka veel praetakse, nagu vanasti. Juba ammugi pole enam nii. Ent põrgus oled Sa, usu või mitte, ja isegi nii sügavas põrgu põhjas, et Su üle võib kahetsust tunda. Küllap ajajooksul isegi jõuad selgusele.“

Rikas kukkus tagaspidi tugitooli, kattis silmad kätega ja nuuksus: „Põrgus! Olen seega põrgus! Ma vaene õnnetu inimene! Mis minust viimaks saab?“

Uuesti möödus sada aastat ja jällegi sada aastat. Aeg läks rikkal nii igavaks, kui iganes võib mõelda. Oli teine tuhat aastat möödunud, astus Peetrus uuesti sisse.

„Ah,“ hüüdis rikas mees, „kuidas olen Sind näha igatsenud. Olen üpris kurb. Kuidas jääb nüüd edespidi? Igaveseks ajaks igavesti?“ Veidikese aja pärast jatkas ta: „Püha Peetrus, kui kaua kestab igavik?“ Peetrus vastas: „On kümme tuhat aastat möödunud, algab igavik.“ Kui rikas seda kuulis, lasi ta pea rinnale vajuda ja hakkas kibedasti nutma. Ent Peetrus seisis ta tooli taga ja luges salaja pisaraid. Kui ta nägi, et neid nii palju oli, et armas Jumal kindlasti on nõus andeks andma, ütles ta: „Tule, tahan Sulle midagi iseäranis ilusat asja näidata! Üleval pööningul on seinas oksaauk, sealt kaudu võib taevasse vaadata.“

Nii kõneledes juhtis ta rikka üles pööningule ja sealt läbi kõiksugu kolikraami väiksesse kambris. Kui nad sisse astusid, langes läbi aknaaugu kuldne kiir püha Peetruse otsaette, nii et näis, nagu põleks seal tuleleek.

„See kiir on tõesti taevast!“ ütles rikas mees kogu kehast värisedes.

„Jah“, kostis Peetrus, „vaata ka kord sinna!“

Ent oksaauk oli üleval kõrgel seinas ja rikas polnud kuigi pikk mees, nii et ta suure vaevaga sinna vaatama ulatas.

„Pead enese hästi pikaks sirutama ja hästi kiki varbile tõusma!“ käskis Peetrus. Rikas pingutas, kuidas iganes suutis, ja kui ta viimaks läbi oksaaugu ulatas nägema, nägi ta ka taevast. Armas Jumal istus kuldsel troonil pilvede ja tähtede vahel kogu täies toreduses

ning hiilguses ja ta ümber kõik pühikud ja inglid.

„Oh,“ hüüdis ta rõõmsasti, „see on nii imekena ja tore, mis vaevalt maa peal oskad enesele ette kujutada. Ent üttele, kes on too, kes istub armsa Jumala jalge juures, selg minu poole pöördud?“

— „Too on vaene mees, kes elas maa peal Su naabruses ja kellega Sa tulid seltsis siia. Kui teile ülesandeks tegin mõelda, mis igavikus soovite, soovis ta enesele ainult jalgpingikese, et armsa Jumala jalge ette istuda. Seda ta ka sai, nagu Sina enesele uhke lossi.“ —

Seda üteldes läks ta tasahiljukesi minema, ilma et rikas seda oleks tähele pannud, sest ta seisis ikka veel vaik-

sesti endisel kohal kikiarbil ja vahetis üles taeva, kuid ei võinud himu otsa vaadata. Sageli oli see talle raske, sest oksaauk oli üleval kõrges ning ta pidi alalõpmata kikiarbil seisma. Ometi tegi ta seda heameelega, sest see, mis ta nägi, oli imekena.

Tuhande aasta pärast tuli Peetrus viimast korda. Rikas mees seisis endiselt kikiarbil pööningu kambri seinas oleva oksaaugu juures, vaatas taevasse ja oli nii tegevuses, et ei märganudki, millal Peetrus sisse astus. Viimaks pani Peetrus käe ta õlale ja ütles, kui ta ümber pööras.

„Tule minuga, oled küllalt kaua seisnud! Su patud on andeks antud; pean Su taeva juhatama. — Eks ole tõsi, Sul oleks hulga mõnusam võinud olla, kui aga oleksid osanud soovida!“

Sinu hing.

Saksa kirjanik **W. Müller.**

Sügawusest niriseb allikas.

Kõrgusest woolab walgus.

Ja need kaks kannawad oma kätel elu.

Lase sügawus ja kõrgus eneses kokku woolata, et tunneksid oma elust rõõmu ja ei tunneks puudust.

Puudus on inetu. Elu tahab naerda külluses. Mitte ükski metsades ja lillelaantes, ka sinus. Ta tahab ilus olla sinus; sina pead olema tema wõimise ja olemuse kõige täielikum kwiitung.

Nõnda leiad endal Awa enda, leia eneses ilus hing! Sina ei ole inetu, kui lähed sügawusse, eneses peituwate allikate juure. Sinu hing ootab sind. Kingi temale päewa esimesed minutid, anna temale sõna, enne kui pealispinna käära su kallale tormab ja sinu kõrwaldelt rõõwib igasuguse peene kuulmise. Tule waikusse ja kuulu hetke aega enesele. Sa ei unusta ju iial einetamast; miks peab siis su hing nälgima?

Ta ei taha nälgida. Kord, kui sa maailmas külaliseks said, oli ta sama tugew kui su keha; waata, millise ülewõimu ta nüüd on wõitnud su hinge üle! Temale enesele kahjuks, sest ta ei oska enam küllalt parandajaid ja aita-ajaid leida kõigi oma hädade ja wigade jaoks. Ja inetuste jaoks.

Kuid iial ei surnud tema jänu iluduse järele. Ja iial ei maksnud inimene tema eest kõrgemat hinda kui meie päewil. Mis hing talle tahtis annetada, seda otsib ta tuhande abinõu waral wõõrsil. Et jääda jänutsejaks ja puudustkannatajaks.

Siis woolab walgus kõrgusest tema peale. Samasugune allikameri nagu allikameri sügawusest, millega ta püüab ühineda, et muuta surmatarretust puhkewaks eluks. Walgus, mis teda leiab ausate wõitluses, orjastatute kiljatuses, lapse puhtas silmatõstmises, õnnistawa ema wärisewates kätes.

Walgus nagu öise taewa tuled tuhatkordselt. Millest tahad sa ütelda, et see ei wõiks olla walgus?

Sügawus ja kõrgus, iial ei wõi sa neist ilma olla, sest neist sa said ja neis sa elad. Nüüd wõib olla sind ainult nagu wangi hoitakse elus hädatarwilikude portsjonide abiga; aastapärast nagu wabaksmõistetu, kes oma kodu tagasi läheb ja oma aeda ise harima hakkab.

Saa ilusaks! Ihka wälja wanglast, öö koobastest ja urgastest. Igatsus astugu sinu juure! Allikate- ja päiksemaal ootab sind ilus kodu!

Rikkus wanal ajal.

Kui meie maailma kahe rikkama mehe, Fordi ja Rockefelleri, rikkust imestame (ja sellejuures õieti ei oskagi nende tõsist rikkust hinnata, kuna nende kinniswarandus, nii siis wabrikud, maad ja majad, arwatawasti weel palju wäärtuslikum on kui elaw), siis anname enestele küll waewalt selle üle aru, et need miljardärid maailma ajaloos sugugi uued nähtused pole. Wanaaeg on kõigi märkide järele weel palju rikkamaid inimesi tunnud kui need ameerika kröösused.

Kolmtuhat aastat tagasi walitses Egüptuses Ra poeg Ramses III. Kuidas seda meie päewini alalehoidunud papiirused teatawad, oli selle würsti warandus 400.000 talenti, mis wõrdub umbes 500 miljonile dollarile. See warandus wõrduks umbes Rockefelleri warandusele. Tõepoolest oli see aga palju, palju suurem. Wanaaja warandust hinnates peab nimelt arwesse wõtma ka tolle aja rahwa ostujõudu: lehm maksis tookord, eesti rahaks ümber arwutuna, wiis krooni ja terwe wakk nisu 60 senti. Wõtame, mis wäga ettewaatlikult on wõetud, Egüptuse raha ostujõu praegusega wõrduwalt ainult kahekümne kordselt, siis saame Ramsese waranduse suuruse, mis neljakümne miljardiga ennem wähe kui palju on hinnatud. See on summa, mida peale waaraode kellegi üksiku käsi pole suutnud koondada.

Wanaaja wanasõnalikult rikkaima

mehe, Kröösuse, waranduse suurust wõime ainult aimata. See peab wististi olema olnud muinasjutuline. Herodoti teadete järele on see würst Delfi oraaklile kord saatnud ohwriande, mille wäärtus oli umbes kümme miljonit dollarit, aga mida raha ostejõudu arwesse wõttes samuti vähemalt kahekümnega tuleb kaswatada. Kui rikas pidi olema mees, kes, tahtes oma jumalat enese wastu heaks teha, 800 miljonit wõis ära kinkida!

Piiblilooliste andmete järele tohiks kuningas Saalomoni aastaseks sissetulekuks arwata umbes 20 miljonit dollarit. Umbes sama summa pealt makساب wana Rockefelleri tulumaksu. Kuningas Sardanaapali, keiser Neero, Egüptuse kuninganna Kleopatra tarwitada olid samuti fantastilised summad, mida tänapäew arwudega enam hinnatagi ei oska.

Keskaja rikkaimad inimesed pole mitte olnud Medicid ja ka mitte Saksa Fuggerid, kuigi nende warandus miljardist üle ulatas. Nad olid waesed mehed wõrreldes Peruu walitsejate — inkadega. Wiimasel inkal oli hispaania wanade kirjade järele salajane warakamber, mis 192 kantmeetrit suur oli, ja selle pidi ta üheksa korda järgi mööda täitma kullaga, et saada wabadust, mida hispaanlased temale olid lubanud ja millest ta ometi, niipea kui kuld käes, ilma jäeti.

Ärge sõidelge.

Ed. Wöhrmann.

Põhjatorn ja põhjamaru —
minu kodu see!
Sealt ma ise ja mu laulud
pärit oleme.

Ärge sõidelge mind, neiud,
noored, naljakad,
uhked pojad, üle Alpe
kodu otsijad.

Põhjatorn ja põhjamaru —
meie kodu see:
Sealt me ise ja me laulud
pärit oleme!

Profuröri tütar.

Sassa kirjaniku Kurt Martin'i romaan.

1

1.

Rasiino päitseküllases palmiaias jalutasid kaks meest; aga nad ei märganud midagi seft ilusast kewadehommikust, mis Monte Karlo kohal seisis; nad ei näinud lõunamaalise kewadevõlumuse lopsakat toredust, ei näinud ka merd imetaolises suukuses palmide taga sädelewat. Neil oli midagi muud teha.

Üks neist, suur, tugev, aga oma waewalt wiiekümne aasta kuuste kehahoius ja näojoontes kehaliiklu lagunemist ilmutades, käis pisut wäsimult, pea longus. Tema hallid filmad waatasid tufaselt kokkutommatud kulmude alt maha, ja tema suu ümbert tõrjus müüd paha joon, mis meele tuletas hoolimatut omakasu tagaajamist, nautinginiimese lõtmuse märgid. Tugev, formusetu parem käsi äigas tal üle palja pealae, kuna ohkamine tema raskest murest tunnistust andis.

„See kõik on ju ometi ilmaaegu, Bilois; mina seda lihtsalt ei usu. Olge kindel, Teie mõte on narr!“

Teine lähmas sirgetks. Ta käed wehkisid ärewalt õhus ja ta mustad filmad löid wälku.

„Al! Seda julgete tõendada! Seda! Kuna ma . . . ! Ei! Saage ometi aru! Mõtelge ometi järele! Proowigel! Ratfugel! Aga mitte see tagajõrje, parun! Mitte seda lugupidamatust minu süsteemi vastu!“

Charles de Merville hoidis käed seljataga koos. Ta naeratas libedasti, pilkawalt.

„Teie muidugi! Teie jumaldate oma süsteemi. Kuni Te oma süsteemiga panka ei purusta, ei suuda Teie mind ka weendal!“

„Mina purustan panga — ausõna!“

Wähem mees, teiseft peajao lähem, sammus sammu temast ette. Ta käewarred ja ta käed olid alati liikwel ja katjusid seda, mis ta suu pajatas, weel selgenini, arusaadawamalt walguštada. Sübidus, waimustus, fanaatiline usf rääkisid ta mustest filmest, mis ta kitsale, kahwatule, mustast, pisut halvasti haritud habemest ümbristatud näole iselaadilise wõlu andsid.

„Kuiulge, parun! Me lõhume panga kahkesti. Mina ja Teie. Teie olete mulle paras mees. Olete kummaliselt wisa ja hea mängija. Sellist ma wajan. Wisat, püšiwat! Meest, kes siin kõik tahab wõita. Muudu lõpetab ta ometi seal ülewal!“

„Ta käsi osutus mäeahelikkudele linna taga.“

„Teie teate! Seal ülewal müüride taga,

mahajäetuna, kõdunewalt, seisab enesetapjate surmuäed. On teil lusti sinna minna? Walun! ma tunnen Teid! Teie ootate siin õmie. Ripute südamega selle lootuse küljes. Teie . . .“

Teine lõikas tal sõnad äkki katki.

„Ärge efsjige minus! Enne kui ma sinna üles lähen, — noh, sellega pole Teil asjal. Ei. Teie efsjite minus tõesti. Küll juba leidub teid ja abinõusid.“

Gaston Bilois noogutas.

„Muidugi! Teid ja abinõusid on mitu, et jälle rikkaks saada ja üles jõuda hea elu juure. Eks ole, meeleldi Teie ei tööta? Ärge salake! Wõi tahate siit lahutada ja mõnes suurlinnas kelneriks wõi muuks hakata? Walun, kas soowite seda?“

Pilkaw naer oli wastuseks. Bilois rõõmus-tas.

„Näete! Mina ka mitte! Teie tahate raha, palju raha. Siin seisab ta, siin sees mängulaual. Ta ootab Teid. Jah, ootab. Teie peate õmie sundima, minu selfis sundima. Minu süsteem annab tingimata tagajärgi! Olen töötnud ta kallal palju ööd ja päewa. Müüd olen nii kaugel. Tunnen müüd teed; aga üksi ei jaks ma paugaga wõidelda. Ma wajan kaaslast. Ja Teie oleksite mulle õige kaaslane. Miks panete wastu? Raotada pole Teil midagi. Aga wõita wõite kõik!“

„Ja ära mängida oma wiimse raha!“

„Mis Te tahate? Kui Te ei mängi ja omast rahast elate, siis Te raha ka ei kaswa; siis on ta paari nädalaga läinud. Miks Te siis wiivitate? Mängust wõib Teile aimult kasu olla. Muudu ootab Teid nii kui nii ots! Wõi on Teil mõni rikas õmu wõi tädi, kes Teie rahakoti telegrafiteel kohe jälle täidab? Mis?“

„Misjooks pilgata, Bilois? Teie teate, et olen üksi. Keegi ei aita mind.“

„Ometi, mina aitan Teid!“

„Jah, Teie. Teie oma hullu süsteemiga. . .“

„Walun, mitte nii! See on täpselt kaalutud, täpselt läbimõeldud, on . . . Aga mis sellest weel kord rääkida! Ütelge mulle müüd, kas tahate wõi ei taha! Siis otsin õmale teise kaaslast, kui Teie ei ütlete. Muidugi, ma oleksin Teist wäga pettunud. Minule on iga päem kallis. Müüd, mil mu süsteem selge, ei taha ma panga tühjendamisega päewagi enam wiivitada.“

„Tuhanded, künned tuhanded on juba mõn

oma süsteemi peale wandunud. Ja tagajärg? Mängisid oma viimse raha ja olid otsas."

"Teie siiski ei usu? Ei taha oma õnne uskuda?"

"Ei tea . . ."

"Ei taha katsetki teha õnne sidumiseks? Tahate siin parem lõpule jõuda?"

"Ei mõtlegi sellele. Küll ma enamast juba oskan aidata."

"Vastake minu küsimusele. Kas pean ma omale teise kaaslase otsima? Küsin viimast forda."

"Mõh, hea küll, ma täidan Teie tahtmise."

"Bilois' nägu lõfendas.

"Siis ometi! Nüüd on mõit kindel. Leidisin kaaslase, feda wajan. Teie ei kaota midagi."

Teine aias enese firgetks. Külmalt waatasid ta filmad.

"Ei, ei kaota midagi. Kui mu raha Teie süsteemi läbi kaob, siis töötan oma süsteemi järele, mille olen walnis mõtelnud."

"Mis? Teil on ka oma süsteem?"

"On. Aga sellega pole mängupangal asja. Wähemalt ehk ainult kaudselt. Kuid sellega pole Teil asja, Bilois. Selle hoian igaks juhaks ainult oma teada. Seal ülewal ma ei lõpeta. Selles olge kindel. Ei lähe asi nii, siis läheb ta teifitti. Raha ootab meid. Jah, Teil on õigus, ta ootab meid. Ei leidu teda kasiinos, siis leidub teda mujal. Võib olla siin majas. Igal pool."

"Parun! Mis kawatus Teil on. Ega ometi . . ."

"Suu, Bilois. Muidu oleme lahutatud. Urge muuskige asju, millega Teil midagi tegemist ei ole. Nüüd olge rõõmus, et Teie soowi täidan. Kõik muu on minu mure."

2.

Dsthoven pani pafsu figari kõrwale ja pööras pooleldi küsija poole uufe kõrwal.

"Muud pole midagi waja. Ainult pudel punast weini tooge ja kaks klaasi. Ja kui minu poeg tuleb, siis saatke ta siia. Muid soome mul täna õhtuks ei ole. Urge aga mitte liig hilja kontsertmaja juure minu tütrele wastu minge. Parem, sõitke koju. Mu tütar on pisut külmetanud ja õine õht on wilu. Nii!"

Ta pööras jälle kirjutuslaua poole ja lehitses akte.

Johanna Wirner wiimitas.

"Jah, härra prokurör. Wabandage, tahtsin weel küsida . . ."

Dsthoven tõstis õhates pea. Korts ilmus ta kulmule. Ta filmad waatasid pahaselt.

"Mõh, mis Teil siis weel on, preili Wirner?"

"Palun wabandust, härra prokurör. Mul oleks weel mõni küsimus . . ."

"Braegu mitte! Te näete ometi, et mul tööd on. Siis tuleb mu poeg; seal seisab see aht jälle! Teie eelkäija polnud nii abitu. Pöörge ometi minu tütre poole. Helene teab majapidamise kõik. Enam iseseiswust, preili Wirner! Teie pole siin ju perenaise toena tegewuses. Wõtfin Teie kogu majapidamise juhiks. Teie eelkäija wiibis minu juures üheksa aastat. Mu abikaasa surmasti saadik. Beate ostama asju korraldada."

"Jah, aga kui . . ."

"Palun! Aga ja kuid ei tunne ma üldse. Nii, ja nüüd tooge wein. Ja waadake walgult, et Anna täpselt koju tuleb, kui ta wäljas wiibib. Ebatäpsust ärge sallige. Jah, nüüd minge. Tooge wein tuppale, ilma et koputaksite!"

Dsthoven amas oma ees seiswa akti uuesti ja hakkas feda lugema. Wõttis paberilehe ja tegi märkusi. Ta näoilme muutus ilka tume-damaks. Huuled pigistas ta kramplikult kokku. Paendumatu waljus kõneles ta filmist.

Milline lugu jälle! Uskumatu, kui hufas see noor inimene oli. Hoolekandekawatuses tules kohe wanglasse. Mõh, sellele tuli muret feda karistus, et tal lust kadus roimateil edasi rännata!

Jälle kirjutas ta ruttu. Ei märganudki, kuidas Wirner weini tõi ja kirjutuslaua kõrwale wäikelele lauale asetās.

Ra poja tulekut ei märganud ta.

Lothar Dsthoven filmis oma isa tüki aega. Õhtas tafakesi, ja wari lendas ta näost üle. Wiivitades astus ta lähemale ja pani käe isa õlale. See pööras kähku.

"Aa, Lothar! Wabanda. Ei märganudki sinu tulekut!"

"Kas ma efsitan?"

"Ei! Teatasid ju oma tulekut. Töötan selle akti kallal homme edasi. Palun, wõta istet. Seal seisawad figarid. Waata. Ja siis: mis on?"

Ta tõusis ja täitis klaasid.

Lothar Dsthoven wõttis kirjutuslaua wastu istet. Tema sinilmad waatasid tõsifelt isale.

"Mina tulen enam kui adwokaat prokuröri juure ja mitte kui poeg isa juure . . ."

"Emb kumb, Lothar! Tuled sa eraasjus, siis tuled sa kui poeg isa juure, tuled sa aga ametlikult, siis külastab adwokaat Dsthoven prokurör Dsthovenit."

"Kas kefsteed ei oleks?"

"Ei! Sa tunned minu waateid. Ametlikkudel küsimustel pole perekonna asjadega tege-mist. Bealegi, Hedwig Brandese loos on täht-aeg möödunud. Brandes pole edasi kaewanud.

Noh, mina olen ta karistusega rahule jäänud ja otsus on maksma hakanud."

Lothar Osthoven oli püsti karanud ja käis taas ärewalt edasi ja tagasi.

"Ja, paraku Jumal. Preili Brandes ei ole minu nõu, ei, palwet kuulda võtnud. Ei ole otsuse vastu waielnud. Kolm aastat wangiust."

"Wäga paras karistus sellele olemisele. Kui talle kas wõi ainult kolm kuud vähem oleks määratud, mina oleksin edasi kaewanud."

"Kolm aastat! Hirmus on see! Tõesti õudne otsus. Ja mina ei saanud teda aidata."

"Sina kaitsid teda väga hästi. Sinuga tuleb ettevaatlik olla. Kena! Poeg kui kaitsja kiipub kõigi abinõudega isa kui prokuröri kaebuse kallale!"

"Ja mis ma siis saawutasin? Ei midagi."

"Sa hoidsid ta summitöö eest!"

"Jaa! Sina kuhjasid selle neiu süü maailma torniks. Ja Hedwig Brandes on ometi süütu!"

"Uskumatu! Kui sa seda kohtu ees ütled, noh olgu. Oled ju kaitsja. Aga nüüd weel! Siin! Sa räägid asju, et hakka uskuma —"

"Mida, isa?"

"Et sul selle tüdrukuga vastu eriline huumor on. Hoidu sellist kahtlust äratamast!"

"Mina võtan kui inimene osa ühe õnnetu inimese saatusest."

"See käib sinu kaitsjaülesandest üle. Lothar, ma hoiatan sind. Ma pettusin enam kui kibebasti, kui sina mulle karistuse asjus awalikult hakkasid vastu töötama!"

"Sinu waljus on otse wanasõnaks saanud. Sind kardetakse kui tuld. Sinu pealekaebamised püüawad süüdistatawat häwitada."

"Mina käin õiguse teed."

"Sa käid paendumata waljuse teed."

Prokurör wiskas wihastelt käega.

"Jäta see! Sina mind ei muuda!"

"Ei, mina sind ei muuda. Tean seda. Wõin waid katsed teha, ja õnnetuid, teda sina tahad häwitada, aidata püüda."

"Wäga kena. Minu poeg, roimarite sõber!"

"Mina waatan igale asjale inimlikkude silmadega."

"Paha, paha! Urwan, sa mõtled tihti liig inimlikult! Kõigest arusaamine tähendab kõige andestamist. Et ole nii? Sellega jõuaksin ma küll kaugele!"

"Sa otsustad minu üle täitsa walesti. Mina ei laje ennast waid wälisest asjadest juhtida. Ratsun igakord inimesse näha!"

"Wõi nii! Aga kas ei waata sa mõnikord ka kõrmale? Usu mind: kaebalune waletab sulle üheksakümme korda saajast korraast samuti suud filmad täis, nagu ta meile waletab. Seda näed

ju Brandese juures! Ta wõttis otsuse vastu. Mispärast, kui ta süütu on? Mispärast, kui sa talle ometi wististi tunginult nõu andsid edasi kaewata? Sellepärast, et ta kardab edasikaebades weel raskemat karistust saada, et ta aru saab, et mingisugune wale ei aita, waid ta oma süüteo eest peab kannatama!"

"Sa mõtled walesti. Brandes on süütu! Aga sul on õigus, ta kardab, et edasi kaewates weel kangema karistuse saab. Temal pole enam wastupanujõudu! Teda on nii väga piinatud ülekuulamisestega ja süüdistamisestega ja sina tegid ta oma süüdistuskõnes nii alatuks, et ta oma otsusega lootusetult lepih. Ta ei taha enam süüdistuse kordumist kuulda, ei taha awalikkuse ees seista murjatu roimarina. Ei usu enam mõimalustki, et ta süütus awalikult tuleb. Ja sellepärast leppis ta kohtuotsusega."

"Süütus! Jäta lollus! Süütus!"

"Mina ujun tema süütusse!"

"Sellest hoolimata, et tema mantli woodri wahelt leiti järeletehtud wõti, millega ta rahakapi awas! Sellepeale waatamata, et ta mantli woodri wahelt ka weel mõned juweelid leiti! Kõlmata sellest, et ta warastatud juweelidepaki riigipanka hoiule andis!"

"Jah, kõigele sellele waatamata! Kapi oli warastatud umbes 200000 marga wäärtuses juweele. Nende juweelide wäärtus aga, mis preili Brandes riigipanka hoiule wiinud, on waid umbes 5000 marka. Juweelid ta mantli woodri wahelt waewalt 1000 marka. Kuhu jäid siis peawäärtused?"

"Seda ei ütle ta sinulegi, oma kaitsjale!"

"Ta on süütu! Ta ütleb ju, et peremees temale selle juweeli paki andis ja kästis seda tema nimele hoiule anda, et riigimaksudest pääseda."

"Ja seda lolli walet usud sa? Jäta weel? Waatamata sellele, et ta peremees, härra Simring, wande all kinnitas, et selles loos sõnagi tõtt pole! Ongi liig loll wäljamõeldus Brandese poolt! Aga mõistatus on, kuhu ta juweelide peatogu pani. Muidugi on tal mõni aitaja! Läbiotsimine tema perekonnas pole küll tagajärgi annud, aga . . . Noh, tal wõib ju ka armuke olla. Wististi on tal keegi selline. Ja see aitas teda. Ole kindel: sellegi toome waljuse ette. Kui need kallid juweelid . . ."

"Mina jõuan ikka enam oletusele, et neid ei olegi."

"Mis? Kuidas nii?"

"Jah, estotja uskusin ma võimalust, et keegi teine Simringi juures murdwarguse toime panemine ja kahtluse osawasti preili Brandesest juhtinud. Aga sellele räägib hull asju vastu. Palju loogilisemalt wõib oletust et õigustada,

juveele nende peatogus ei olnudki wõi ei warastatudki."

"Kuulmatul See on ometi . . ."

"Balun, mötle, et Simring üldiselt Saksa kindlustuseltsilt 190000 marka kätte sai!"

"Kas tahad nüüd Simringi süüdistada? Lothar! Kus Brandese süü päewafelgelt kindlaks on tehtud!"

"Nii selge pole ta süü veel ammuigi."

"Ometi on!"

"Ja kui Simring temale ju ise juweelipafise andis ja kästis jeda neitut oma nimel riigipanfa hoivale anda?"

"Kui! Sellist kuid ei olegil!"

"Simringil on üksainus tunnistaja selleks, et ta tol päewal 200000 marga wäärtuses juuwele waranduskappi pani: juweelikaupmees Andreas Reim. Aga Reimi nimi pole sugugi wäga lugupeetud."

"Ehfid. Temal on veel üks tunnistaja. Tunnistajama! Brandes. See ütleb ju ise, et ta juures oli, kui peremees Reimiga kõneles, ja ise nägi, kuidas juweelid raudkappi pantiidi."

"Aga ta ei teadnud nende juweelide wäärtust hinnata."

"Nii! Ja wõti ja üffitud juweelid ta mantli woodris? Neid unustas ta muidugi oma rõõw-saagi kiire warjamise puhul!"

"Neid wõidi tema teadmata toppida ta mantli woodri wahel. Wõidi . . ."

"Muidugil! Ka lund wõib waadelda läbi roheline prilli ja siis tõendada, et ta on roheline, et pole olemaski walget lund. Lõpetame waidluse! Ühi on mulle lõpetatud Brandes on süüdi mõistetud. Kolm aastat teewad talle head. On ehki veel liig wähegi. Ja ta oli karistusega nõus!"

"Kahjuks."

"Edasikaebusel oleks talle rohkem määratud! Ole kindel: oleksin selle eest hoolt kannud!"

"Ehk oleks ta süütus seni selgunud."

"Lõpp! Mul pole tõesti aega jälgida ju ideid ses sihis. Ja lasse enesele head nõu anda: ära saa sentimentaalselks! Ära lasse end püüda naife riharaiht — kindlasti hulub ta su kullas-käituse puhul! Muide loobu oma tegewusest ja ära esine kaitstjana sarnaseis asjus! Muidu jatud weel halba seisufordal!"

"Sugugi, isa! Ma ei loobu oma tegewusest! Näen sel teel oma elusihhi täitumist: inimesi aidata. Sa kütkad nad hufatusje! Sa otjastad aimult teo ja mõnikord aimult näiliku järele! Sa ei uuri inimese hinge, keda saadad wanglasse ja sunnitööle!"

"Lothar!"

"Ja ma ei puhka, kuni Hedwig Brandes on wabaduses, kuni olen tõendanud ta süütuse."

"Hüwa! sul on ema meelsus!"

"Sumalale tänu! Mis oleksin, kui oleksin final!"

"Keelan sarnast tooni! Kas pole sul muud ütelda? Siis kahjatjen, et raiskasin sinuga aega. Mul on tööd."

"Wabanda! Kõneleu Brandesi asjast inesti, kui wõin sulle esitada paberid, mis nõuawad ta filmapilkset wabastust."

Heinrich Dsthoven naeris äritatult. Ta waatas pilkawalt poja nägu.

"See küll. Üksa juure! Mis on su tuleku põhjus?"

"Deistleri asi."

"Mis!"

Dsthoven tõusis humitatult.

"Deistler? Hans Deistler? Tõotan praegu selle asja kallal! Mis on sul sellega tegemist?"

"Wõtsin wabatahtlikult waeße poisi kaitsemise enese peale."

"Kuulmatul!"

Profurör tõukas oma tooli ägedalt eemale.

"Sa tahad wist waeße adwokaadiks hakata? Abitute kaitstjaks! Muidugi! Naha ju Lothar ei waja! Su ema pärandus kindlustab sulle nuretu elu ja nii . . . Kuulmatul! Ja jälle minu wastu! Lothar, see on meeletsi!"

"Kuidas arwad! Pean oma inimlikuks kohuseks wange aidata, kelle asjus ja süüdistajana esined. Sa katsud igal puhul kõige waljemat karistust wälja nõuda. Sul on tore kõneand. Kui kaitstja ei esine kõige terawamate relwadega, on kaebelune kadunud. Muidugi . . ."

"kibe joon ilmus Lothar Dsthoveni suu ümber, ma ei wõi ka palju teha. Karistus, mille sai Hedwig Brandes, tõendas jeda mulle. Kuid ma wõitlen edasi ja ei puhka enne kui . . ."

Profurör waatas pojale otja. Ta pilgus oli waen.

"Kõnele edasil!"

"Ei! Milleks end ärritada! Sa ei wõi mind keelata waeßeid inimesi kaitsta."

"Wõitlus on siis minu wastu sihitud?"

"Kui nii asja peale waadata, jah! Seadus on tarm. Ta on tihti südametu. Kuid iga paragrafi wõib wenitada, Seaduses eneses on palju wõimalusi, mis teda pehmendamad. Kuid sinu meel on kimmine ja tahab igahhte purustada, kes tema kätte langeb."

"Hästi öeldud. Kuid lasse enesele spowitada: ära kutju esile amalisku wõistlust meie wahel! Olen seaduse teener; tunnen aimult seadust ja tegutsen nagu seadus käseb."

"Seadus on surmud tähed. Ta saab alles elusaks; kui käsitab teda inimene, kes inimlikke tundeid mõistab. Sa aga oled tundetu nende wastu, keda süüdistad."

„Sa oleksid siis tundelik ja selle juures erapoolit!“

„Eil Ra tundelik inimene võib otsustada erapooletult! Jah, ehk on ainult tundelik inimene erapooletu; sest ta ei otsusta oma seisukoha järele; ta otsib teise olekus põhjusti, mis teda teole ajasid.“

Osthoven tegi tõrjuma liigutuse.

„Jätal Tunnen su arvamist. Nüüd tunnistajid awalikult, et tahad awalikkuses minu wastu esineda.“

„Tahan maeseid inimesi aidata.“

„Kurjategijaid!“

„Kas pole kurjategija inimene? Mis ajab inimesi tihti kuritegewusele? Ma . . .“

„Balun, mingit seletust! Nii siis, ja mõtsid Hans Deistleri kaitse enese peale. Tore pois! Parandusmajast põgenenud! Sisse murdunud ja aasta wängis istunud! Nüüd see rõõwimise lugul See saab nüüd sumitööle ja kuuaks ajaks! Sarnaseid inimkonnale kahjulikke isikuid tuleb kahjutuks teha! See on meie kohus! Ja ma täidan seda kohust!“

„Su süüdistus annab põhjust kohtuotsuseks, mis lümmatab waeses mehes wiimase inimliku tunde! Kui ta jälle ja jälle istub eelkuulamise all, siis on selles osalt süüdi meie seaduse wormid! Ta jutustas mulle oma kannatusloo. Wäitsel põhjusel sattus ta parandusmajja, teiste seltsi, kellest mõned juba maast madalast olid hukka läinud. Mis ta teistelt kuulis, kiskus ta allapoole. Ta põgenes mõne teisega. Nad wajasid riideid. See oli ta esimene wargus ja ta tabati. Kui ta jälle oli waba, otsis ta tööd! Karistatud! Teda ei mõtetud tööle! Ja ta warastab, et mitte nälga surra. Jälle wänglas! ühes kongis wanaade kurjategijatega. Need oletasid tas sobimat seltsimeest ja meelitajid ta rõõwimisele, mille juures ta uuesti lõksu langes!“

„On see lugu ehk wabandus?“

„Tas on tapetud inimene ja jäetud loom!“

„Kes on süüdi?“

Koputus uksele kattestas nende kõne. Osthoven pöördus ägedalt. Sisse astus Johanna Wirner, kübaras ja mantlis. Ta näis ärewuses.

„Wabandust, härra prokurör, on preili Helene kodus?“

„Mis?“

Osthoven imestas.

„Kas Teie teda kontserdimajast ära ei toonud?“

„Siiski; kuid preili Helene oli juba läinud.“

„Niil Te läksite siis hiljal! Te polnud õigel ajal seal!“

„Härra prokurör, olin kümme minuti enne kontserdi lõppu seal.“

Osthoven oli kannatamatu.

„Nii siis, mis on juhtunud?“

„Preili Helene polnud enam kontsertsaalis, kui kontsert lõppes. Ma ei tea, miks. Ehk läks ta tuttawate juure. Olen ainult kuu aega majas, härra prokurör. Ehk on rumal, et olen hirmul. Ma . . .“

Osthoven oli tõusnud. Ta ohkas.

„Arge peasjast eemalbuge. Te saatsite mu tütre kell seitse kontserdimajja?“

„Jah.“

„Mis seal sündis?“

„Midagi, härra prokurör.“

„Lollus, midagi! Te astusite majja. Edasi!“

„Edasi? Jah, me läksime riiehoiuruumi ja preili Helene wõttis üleriided maha. Siis lahkusin ma. Preili Helene astus saali, kui ma tänawale astusin.“

„Te läksite teistkordselt kontserdimajja, et mu tütrat koju tuua?“

„Jah.“

„Millal olite seal?“

„Kell löi kolmweerand kümme.“

„Millal lõppes kontsert?“

„Enne kümnet. Kuid . . .“

„Kuid?“

„Kui läksin riiehoiuruumi, enne kontserdi lõppu, ütles mulle hoidja, et preili Helene juba pool üheksa on ära läinud. Keegi härra olla talle järele tulnud.“

„Härra?“

Osthoven tõmbas otja kupra.

„See on mõimatu!“

„Kuid asi on niil! Ma ei uskunud seda ka. Dotasin, kuni kõik olid läinud. Preili Helenet polnud näha ja ta mantel ei rippunud riiehoiuruumis.“

Osthoven waatas pojale küsimalt otja.

„Mis see tähendab?“

„See kehitas õlgu.“

„Ma ei mõista.“

Johanna Wirner kogeles:

„Härra prokurör, kus on siis preili Helene?“

See ajas enese firgu ja astus telefoni juure. Kontsertmaja ei wastanud; pahaselt wistas ta kõnetoru käest.

„Midagi!“

Lothar uuris.

„Ehk läks Helene tädi Gewa juure?“

„Kontserdilt? Ja rõõmustas ise nii wäga Beethoomenikontserdi üle! Ja mis ta siis nüüd õhtul minu õe juurest otsib?“

Ta astus Wirneri poole.

„Teie ütlete, Teie jutustatud, keegi härra olla Helene ära wiinud?“

(Järgneb.)

„The Graphic.“

Esimese lenduri hukumine.

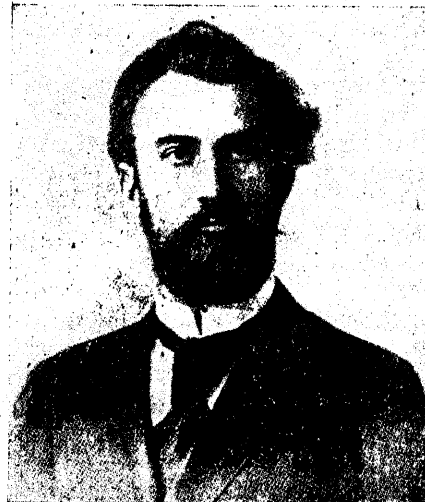
Austria kujur Gustinus Ambrosi walmistas pronksist Icaruse kuju, kes Kreeta saarelt põgenemiseks walmistas enesele linnusulgedest tiivad, millised kinnitas enese keha külge. Tõustes õhku lähenes ta päikesele liig lähedale, mispärast sulas waha, lendur kaotas tiivad ja hukkus merre. Nii jutustab Greeka legend.

„The Graphic.“

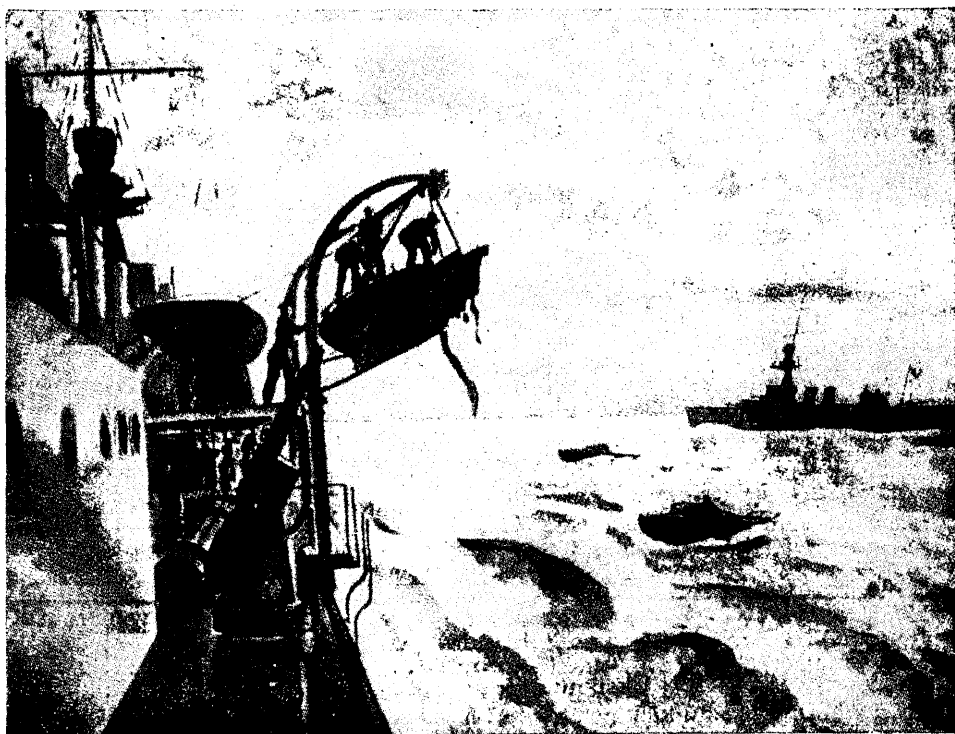
Jaan Tõnisson üliõpilasena 1891 a.
„Viliensise“ wärwimütsis,

Jaan Tõnisson tulles kodumaale
tagasi Wenemaalt.

„Mursi“ talu õue. Jaan Tõnissoni sünnipaik.

Wabadussõja päewilt. Inglise rannasõidu mootorpaadid tulewad taga i Kroon linna atakeerimiselt 18. aug. 1919. a.
Ph. Connard'i maal Briti sõjamuseumi kogust,

Tõtt ja nalja.

Wiisakus.

„Skandal!“ vihastas üks härra trammist lahkudes. „Inimesed ei tunne enam vähematki wiisakust!“

„Mis Te õieti tahate?“ ütles konduktor. „Üks härra tegi Teile ju ruumi, nii et kogu aja saite istuda!“

„Jah, aga minu naine pidi kogu aja seisma!“

Wihas.

„Milline alatus ja häbematus ütelda, et mina enam kõige noorem ka ei ole! Sina oled minust ainult ühe aasta noorem — sina wana närts!“

Hulgas.

„Wabandage, härra, palun, kas wõiksite waest meest aidata, kel maailmas muud warandust ei ole kui see wemmal, mis mul käes on!“

Kümme käsku küllastajale.

1. Ära küsi: „On proua kožus?“ Küsi parem: „Kas ma ei eksita?“

2. Ära unusta, et külustus peab olema lahkus ja ei pea järele jätma tigiduseokkaid.

3. Kui näed, et keegi millelgi küljes ripub, mis sulle ei meeldi, jätta temale see lõbu. Mistarwis seda rikkuda!

4. Ära wii wõrast korterist iial midagi kaasa. Kuigi sa wististi hõbelusikaid ei warasta, ometi hoidu ka rääkimast, mis sa teiste juures oled tähele pannud, ilma et seda sulle taheti näidata.

5. Pea meeles, et rumalus on kadedust äratada. Sest sellega teed iseenele kahju.

6. Ole kõiges mõõdukas! Liialdused wähen daw ka komplimentide wäärtust.

7. Pea meeles, et paberossituhk kuulub tuhatoosi ja et selle koristamine waewa tekitab.

8. Kus lapsi on, ole sellega, mis räägid, ettewaatlik. Ära usu, et need mõne räägitud sõna unustawad.

9. Pea alati meeles, et komme ja kaswatus mõnikord keelawad rohkem ütlemast kui mõeldakse. See maksab ka siis, kui sind pikemale jäämisele palutakse.

10. Küllasta teisi nõnda, kuidas sa soowid, et teised sind küllastaksid.

Kümme käsku naerjale.

1. Ära naera liig wähe, sest naer on terwiseksi.

2. Ära naera liig palju, sest see näib teiste meelest olewat naeruwäärt.

3. Naera, kui suudad, ka oma elu raskuste üle; sellega näitad sa, et oled neist kõwem.

4. Ära naera iial teiste inimeste wigade üle, sest keegi pole täielik, ka sina mitte.

5. Ise oma nalja üle naera alles pärast lõppu. Naerad sa nalja tuuma juba warakult ära, siis muutud sa kergesti ise naljakaks.

6. Opi lapsest, kuidas õieti südamest saab naerda. Oskad sa temale järele teha, siis oled oma elu kogemustega tüki maad edasi jõudnud.

7. Ära naera iial ebaõigel ajal, sest see on juba nii mõnelegi hiljem pisaraid maksnud.

8. Ära naera liig waljusti; põruw naer awal dab kergesti eemalelökkawat mõju.

9. Ka kui sul wäga ilusad hambad on, oota tõesti soodsat juhust naermiseks.

10. Naera ainult siis, kui naer tõesti südamest tuleb. Ainult siis on naer õige, parandaw, kosutaw ja wabastaw.

Tõsi.

„Nii siis, lapsed, kui ma naela liha kaheks osaks lõikan, mis ma siis saan?“

„Kaks poolt, härra õpetaja.“

„Nüüd lõikan ma need pooled jälle pooleks ja need ka weel, mis saan ma siis?“

„Kaheksandikud, härra õpetaja.“

„Õige, ja kui ma need nüüd weel poolitan ja nii edasi, mis saan ma siis?“

„Siis saate hakitud liha, härra õpetaja.“

Mees ja naine.

„Jah, oleksid sa mind armastanud!“ kurtis kurwalt naine.

„Aga ma olen sind ju armastanud!“ kaitses ennast mees.

„Sa ei ole seda mulle iial ütelnud — ja mina olen ju ometi naine!“

*

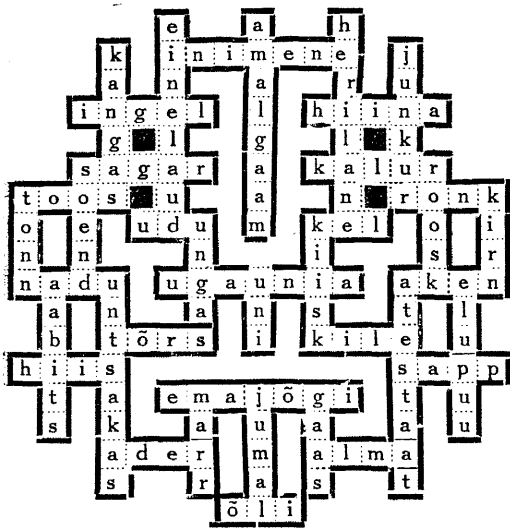
Häda tapab wäikese armastuse ja annab jõudu suurele, just nagu torm sädemed kustutab ja leegi põlema õhutab!

TELLIMISE HINNAD:			WÄLISMAILE:		
Aastas (24 nr.nr.)	Kr. 7.50	2 kuus (4 nr.nr.)	Kr. 1.60	1/11 aastas	Kr. 10.—
1/2 „ (12 nr.nr.)	4.—	1 „ (2 nr.nr.)	— .80	1/2 „	5.—
1/4 aast. (6 nr.nr.)	2.25	Üksiknumber	— .40	1/4 „	2.50

Tellimisi wõtawad vastu kõik postkontorid, raamatukauplused ja „Romaani“ esitused.
 Talituse aadress: Tallinn, Müüriwahe tän. 16. Telefon 12-53.

Hindmõistatuse lahendus

Nr. 21 (159).

Õigeid seletusi saatsid:

Tallinnast: Helmut Asson, K Allisson, W. Aus, Arno, Helmut Arakas, Hans Beute, W. Balti, M. Braun, Emil Elstem, O. Ennemuist, Heinrich Feldt, Aleksander Gold, R. Haarman, Hagar, Albert Juul, Miina Jõksi, K. Juul, H. Johani, Andr. Janson, E. Jaanson, Ella Kirusk, Ants Kippar, W. Konjell, E. Kokmann, Udo Kasemets, Joh. Kask, Salme Kask, M. Kaiw Alw. Kaiw, J. Kuisk, H. Kuisk, Agnes Rütt. Max Karro, Fred Langebraun, Harry Lagus, H. Lantini, A. Leppik, Johannes Lepp, A. Lepikson, W. Lauk, E. Luuk, M. Mikker, Miralda Maaker, Hed. Martinson, Joh. Muruk, M. Nuurb, Astrid Nüchtern, L. Oja, Irma Oraw, Aug. Oraw, Piri-pill, A. Penjam, R. Patrik, Gustaw Pukk, Imre Pullmann, H. Remmelgas, Helene Reemann, Peeter R-n, Hans Reemann, M. Raudith, F. Rosenberg, Aleksander Sööt, M. Tedre, Elsa Tonska, A. Toom, Hilda Tölp, Guido Under, E. Walpi, R. Weinberg, H. Weinberg, Wolly. Scha-lotte Weiss, P. Wunts, Oskar Tölp.

Tartust: I. Karro, Erich Laisaar, Astrid

Ratnik. E. Sarja, W. Saga, August Sepp. Jaan Stiim, Felix Saar, H. Saawo, Salmé Warik.

Pärnust: W. Koschewnikowa, M. Küng, K. Seiler, B. Toomväli, Brigitte Udikas.

Wiljandist: Regina Jürmann, Hilda Schults, A. Ulessart, E. Wessart.

Walgast: A. Kase, O. Leppik.

Wõrust: Anna Piirand, Felix Piirand, Joh Palkman, Rudolf Sokk.

Petserist: O. Pikk, A. A. Pikk, H. Raudsepp, Aleks Rosenberg, F. Rätsep, A. Walentin.

Rakwerest: Harry Kängsepp, Felix Tenneberg, L. Pender. **Jõhwist:** Adele Küllm-

allik, Olga Tamm. **Narwast:** B. Läte.

Haapsalust: Joh. Kiwimaker, Ewold Piilbuch. **Kuresaarest:** Magda Toomväli.

Kohtla Järwelt: F. Anton, M. Sillenbach-**Tamsalust:** Juhani Laks, Anette Udeküll.

Jänedalt: Ida Abjan W. Bootor, Joh. Beddy, K. Ennokson, Heinrich Kongi, W. Kase August

T. **Aegwiidust:** J. A. H. Kase, Alfred Kokaselts, Joh. Lipping, Anette Lees, Jüri Rett, Tõnu

Tampson. **Kehrast:** Joh. Edwardow. **Rap-**

last: Melany Aus, Aino Aus, Alice Aus.

Kiiust: Joh. Janson, Maria Tamberg, Arthur Tamberg, Heinrich Tamberg. **Nõmmelt:**

Elly Kettmann, A. Kettmann, H. Linden, Aleks-

sander Pedaja, A. Wait. **Hagerist:** Feliks

Kalasin, Anton Kasendorf, Aug. Kasendorf.

Sondast: M. Otokar. J. Otokar, L. Petrow, J. Teder. **Wändrast:** M. Kull, Aino Tamberg.

Kuusalus: Joh. Janson, L. Janson. **Koda-**

suust: L. Lipstok, O. Lipstok. **Räpinast:**

Linda Laar. **Lehtsest:** M. Kraani. **Jöge-**

walt: F. Mets. **Mõisakülast:** Salme

Merk. **Walgutalt:** S. Priks. **Abjast:**

Edg. Rõigas. **Sangastest:** A. Rekand. **Rõngust:** Hilda Reemann. **Tapalt:** O.

Rohtmets, Arthur Strauss. **Saksist:** Arnold

Strauss, W. Strauss, A. Wasemägi. **Järwa-Jaa-**

nist: Sonja S. **Kolust:** J. Tomson. **Wana**

Wändrast: A. Pool. **Kiwimäek:** Agnes Eller.

Neist võitsid loosimisel: 1) üks paar suus-

ke — **J. Kuisk**, Tallinnas, S. Juhkendali tän.

31 krt. 6. 2) A. Jakobson „Tuukur hobne III“ —

Andr. Janson, Koidula tänav, Tallinnas.

3) Fr. Tuglas „Hingemaa“ — **Anette Ude-**

küll, Tammsalust. **Romaan'i talitus.**

Tasuta

ning saatekuludeta saab igäüks
esimeseklassilise

Tasuta

kolmelambilise raadioaparaadi

garanteeritud peaaegu kõikide suurjaamade wastuwõtuga, kes ostab
meie eriomadustega sooliidsa, äärmiselt odawahinnalise **salongi**
waljuhääldaja. Nõudke hinnata meie prospekte ja üleswõtteid.

Pakkumine maksew ainult lühikest aega!

K. ROTTLOFF & Co.,

Abt. II, Berliin N. 4.

Gartenstrasse, 100.

„Roman“ annab ülewaate maailmarahwaste kirjandusest.

Ameerika teaduslikult õige ja
praktiliselt parim ning vastu-
pidawaim

autokumm

Miller REG. U.S.
PAT. OFF.

Tallinna ladu:

Heinr. Lagus,

Müüriwahe, 16, Laenu-panga majas uks B.

Telefon 12-53.

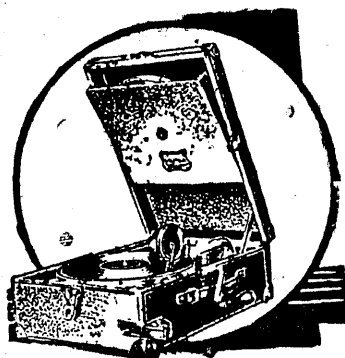
Kõige paremini ostate
maailmakuulsaid kast- ehk kohver-

GRAMMOFONE

ning uuemaid Eesti ja kõiksugu teisi huvitavaid

Grammofoniplaate

ainult K.-m. „Radion’ist“ Harju 34

Hea kingituse valmistate, kui ostate ainult meilt 3-, 4-, 5- või 6-lambilise
raadio vastuvõtteaparaadi ja valjuhääldaja.

Ladus suures valikus saadaval ka kõiks. raadiomaterjaale. Hinnad väljaspool
igasugu võistlust.

Radion

K.-m. „Radion“

HARJU TÄN. 34,

kõnetr. 12-10